NSAN MARCO
RA MA̱CA HOGA T'ØDE NÚ'A̱ BI 'YOFO NSAN MARCO

Ra Xuua Xi'tsate mi zofo ya ja̱'i ja ra mbonthi
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 Rá ma̱ca hoga t'øde ra Jesucristo rá T'ʉ Aju̱a̱ bi
mʉdi njaua:
2 Ra ba̱di Isaía bi 'yofo nuya ya noya ya maya'bʉ
gue Aju̱a̱ bi xipabi da 'yofo:
Ndi, nuga drá Aju̱a̱ dí pɛhna ma 'mɛhni pa da
'mɛt'o de gue'e
pa da hyoc'a ri 'ñu.
3 Nuna ra 'mɛhni go guehna ma da ña̱ nts'ɛdi ja ra
mbonthi ne da 'ñembabi ya ja̱'i njaua:
"Hyocjʉ ra 'ñu pa da tho ma Hmuhʉ, ne ju̱a̱ñhʉ ya
ts'aca'ñu."
4 Y nu mi 'ñehe ra Xuua Xi'tsate bi njabʉ ngu nú'a̱
xqui ma̱nga Aju̱a̱, bi 'mʉ ja ra mbonthi ne mi xipa
ya ja̱'i mi ena: "Ñobrihʉ ne nxistehehʉ y Aju̱a̱ da
pun'ahʉ ri ts'oquihʉ."
5 Ha gatho nuya ja̱'i mi 'bʉ ja ra hnini Jerusale ne
gatho rá ngʉni de ra hai Judea mi pa habʉ mi 'bʉ ra
Xuua pa mi øde'ʉ nuya noya mi ma̱ñ'a̱ ne pa mri
nju̱a̱ni de yá ts'oqui ja rá thandi Aju̱a̱. Y ra Xuua
mi xi'tsi'ʉ ja ra da̱the Jordá.
6 Y nú'á̱ mi nhye dega xicameyo, ne mi ngʉt'a
'nara ngʉt'i dega xifri. Mi tsi ya hoga nc'oto ne ra
t'afi dega sefi.
7 Y mi zofo ya ja̱'i ne mi embabi'ʉ:

—Ya xa 'ñepʉ bra 'bɛfa de gueque 'na to'o ma'na ja rá ts'ɛdi de gueque nú'ą̱ hindí 'ñepcagui ngugui ga xo'tua yá nthą̱sthi yá thiza.
8 Xi majuą̱ni nuga dí xi'ts'a'ihʉ co ra dehe, pe nu'ą̱ ma da xi'ts'a'ihʉ co ra Mą̱ca Ndą̱hi.

Rá sistehe ra Jesu
(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

9 Y nú'bʉ mi xi'tsate ra Xuua, bi 'ñehe ra Jesu de ra hnini Nasare de ra hai Galilea ne bi ma ja ra dą̱the Jordá, ne ja bá xi'tsini ra Xuua.
10 Y ngu mi bøxa ra Jesu de ja ra dehe habʉ xqui nxistehe, bi hyandi bi xogui mahets'i y bá cą̱i rá Mą̱ca Ndą̱hi Ajuą̱ ngu 'nara zi domitsu, ne bi zøhø ja gue'ą̱.
11 Nepʉ bi nt'øde 'nara noya de mahets'i ne bi 'ñena:
—Go gue'e ma hmą̱ca T'ʉ'i, ne xi dí hop'a ri 'mʉi.

Ra Satá mi xaxa ra Jesu
(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

12 Nu'bʉ́ 'bestho ra Mą̱ca Ndą̱hi bi zixa ra Jesu ja ra mbonthi.
13 Y nuni ja bá 'bʉhni ñote ma pa habʉ mi 'bʉ ya mbą̱nga zu'ue. Ne ra Satá mi xaxa ra Jesu pa da nts'ocjhmą̱hą̱. Y nu mi uadi nú'ʉ ñote ma pa, ya ɛnxɛ bá hą̱mpi te da zi.

Ra Jesu bi mʉdi rá 'bɛfi nuni Galilea
(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

14 Ha nú'bʉ mi jot'a fadi ra Xuua, ra Jesu bi zøhø ja ra hai Galilea, ne mi mą̱nga ra hoga noya gue ya xa zøhø ra Ndą̱ de mahets'i xpá e pa da ndą̱ de guecua ja ra ximhai.
15 Ne mi ena:

—Ya bi zø ya pa ne 'bestho ma da ndạ de guecua ra Ndạ de mahets'i, hangue ñobrihʉ ne camfrihʉ ra mạca noya.

Ra Jesu bi zofo goho ya mɛhuạ pa dyá nxadi'ạ
(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

16 'Nara pa mi 'yoni ra Jesu ja ra ñạnga ndehe Galilea ne ja bá handri ra Simu ne ra Andre rá cu mi ɛnt'a yá xit'ạ ja ra ndehe pa da mpɛhuạ ngue'ạ nu'ʉ́ myá mɛhuạ'ʉ.

17 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembi'ʉ:

—Bá ehʉ, tɛngaguihʉ y nuga ga u't'ahʉ gui mpɛhuạhʉ dega jạ'i.

18 Hangue nu'ʉ́ 'bestho bi zohni yá xit'ạ ne bi dɛna ra Jesu.

19 Nepʉ ra Jesu bi thogui má ts'ʉ ringuehni ne bi hyanda ra Cobo ne ra Xuua yá t'ʉ ra Sebedeo mi o mbo ra motsa mi pø'ta yá xit'ạ.

20 Nu'bʉ́ bi zofo'ʉ, y nu'ʉ́ bi zohni yá dada ja ra motsa co yá 'bɛgo ne bi dɛni'ʉ ra Jesu.

'Nara 'ñøhø mi pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi
(Lc. 4:31-37)

21 Nepʉ bi ma'ʉ ja ra hnini Ncapernau, ne nu mi dat'a nsabdo ra pa dega tsaya, ra Jesu bi yʉt'a ja ra nijạ ne mi xahna ya jạ'i.

22 Ha nu'ʉ́ bi 'yø de nú'ạ mi mạ ngue'ạ mi xahni'ʉ ngu 'na to'o mi hạ ra ts'ɛdi pa da t'øt'e nú'ạ mạ, y hingue ngu nú'ʉ ya xahnate de yá ley'ʉ.

23 Ne ja xqui zøhni ja yá nijạ'ʉ 'nara 'ñøhø mi pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi, ne nu'ạ́ bi mafi bi 'ñena:

24 —Nu'i Jesu grá me Nasare, ¿te ma gui 'yøtcahe? ¿Ha gue xcá ehe pa gui huatcahe? Dí pạhe to'o'i, nu'i go gue'e rá Mạca T'ʉ'i Ajuạ.

25 Nu'bʉ́ ra Jesu bi zʉi nura ts'ondạhi ne bi 'ñembi:
—¡Co'ta ri ne, pøni de nuna ra 'ñøhø!
26 Nepʉ nura ts'ondạhi bi japa nú'ạ ra 'ñøhø da ndusɛ, ne bi mafi nts'ɛdi, ne bi bøni de gue'ạ.
27 Hangue gatho ya jạ'i bi 'yø ne bi 'ñémsɛ'ʉ 'na ngu ma'na:
—¿Te rí bønga nuna? ¿Te ma 'ra'yo nt'udibyanạ? ¿Te ma ts'ɛdi hạni? ¡Ngue'ạ nuní 'bɛpa ya ts'ondạhi da bøni y nu'ʉ́ øtuabi!
28 Hangue habʉraza ja ra hai Galilea xi bi dạma 'ño ra noya de nú'ạ xqui 'yøt'a ra Jesu.

Ra Jesu bi 'yøthebi rá to ra Simu Pedro (Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

29 Y mi bønga ra Jesu de ra nijạ bi ma ja rá ngu ra Simu ne ra Andre nú'ʉ mi 'ñoui, bi mɛui'ʉ ra Cobo ne ra Xuua.
30 Ha nurá to ra Simu mi 'bɛni mi umba ra nzø, ne nu'ʉ́ 'bestho bi xipa ra Jesu gue mi hñeni'ạ.
31 Nu'bʉ́ ra Jesu bi ma bi gʉts'i de 'nará 'yɛ, bi 'ba'mi, ne 'bestho ra ora'ạ bi tsayabi ra nzø, nepʉ nú'ạ ra 'bɛhñạ bi umbabi te da zi'ʉ.

Ra Jesu bi 'yøthe ndunthi ya da'thi (Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

32 Ha nura pa'ạ de mi nde bá ts'impabi ra Jesu gatho nú'ʉ to'o mi hñeni ne nuto mi pɛ'tsa ya ts'ondạhi.
33 Y gatho ya jạ'i de ra hnini bi munts'a ja ra gosthingu habʉ mi 'bʉ ra Jesu.
34 Y nu'ạ́ bi 'yøthe ndunthi ya jạ'i to'o mi pɛ'tsa 'rama'na'ño ya hñeni, ne bi 'yɛni ndunthi ya ts'ondạhi, ne himi hopi da ñạ ya ts'ondạhi ngue'ạ nu'ʉ́ mi pạdi to'o'ạ.

Ra Jesu bi zofo ya jạ'i nuni Galilea
(Lc. 4:42-44)

35 Rá hyax'ạ ra Jesu bi nangui hamxuditho ne bi bøni bi ma ja ra mbonthi ne ja bá apabini Ajuạ rá Dada.
36 'Mɛfa bi ma ra Simu ne nú'ʉ to'o mi 'ñoui, bi ma bá honi'ạ.
37 Y nu mi zʉdi'ạ bi 'ñembi:
—Ndunthi ya jạ'i hoñ'a'i.
38 Pe ra Jesu bi 'ñena:
—Maha ja ya t'ʉca hnini nú'ʉ ja nthets'i de guecua pa ga zofo'ʉ nehe, ngue'ạ pa gue'ạ stá ehe.
39 Nu'bʉ́ bi ma gatho ja rá nthets'i ra hai Galilea, ne ra Jesu bi zofo ya jạ'i ja yá nijạ, ne bi 'yɛnga ya ts'ondạhi.

Ra Jesu bi 'yøthe 'na mi henga ra lepra
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

40 'Nara 'ñøhø mi tsʉ 'nara hñeni rá thuhu ra lepra nú'ạ tsit'atho ra ngø, bi 'ñehe bi ndandiñạhmu ja rá thandi ra Jesu ne bi bạntebi bi 'ñembi:
—Nu'bʉ gui nehmạ, nu'í ja ri ts'ɛdi pa gui 'yøthegui de nuna hñeni tsʉqui.
41 Nu'bʉ́ ra Jesu bi huequi ne bi hñu'tsuabi rá 'yɛ ne bi 'ñembabi:
—Hạhạ dí ne, y ya gá ñạni.
42 Ha nu mi mạnga ra Jesu njabʉ, nu habʉ xqui 'ya, 'bestho bi 'yostho ne bi 'mʉi xi xá hño rá ndo'yo.
43-44 Nu'bʉ́ ra Jesu bi hñu'mba ra hñạ ne bi 'ñembi:
—Jamasu gue ni 'na hinto gui xipi. Hønsɛ nu'ạ dí ne, grí ma ja ra nijạ gui 'ñudi ja ra macjạ ne

ja guehni ma gui unga ra 'baha nú'ạ bi mạnga ra Moise da t'uni, y njabʉ da fạdi gue ya xcá ñạni de ri hñeni.

Nepʉ bi 'bɛpa nú'ạ ra 'ñøhø da ma.

45 Pe nu mi ma nú'ạ ra 'ñøhø bi mʉdi bi xipa gatho ya jạ'i nú'ạ xqui t'ø'tuabi ne xi bi 'yonga ra 'bede. Hangue ra Jesu ya himi tsa da yʉt'a ja ya hnini pa da zofo ya jạ'i ngue'ạ xi xqui munts'a ndunthi. Ne hangue nu'ạ́ mi 'bʉitho ja ya mbonthi, y nehe mi pani ndunthi ya jạ'i de habʉraza pa mi c'ạ'tsi'ạ.

2

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara ts'onate himi tsa da 'ñạni (Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

1 Ne mi thogui 'raya pa ra Jesu bi mengui pa Ncapernau, y ya jạ'i bi 'yøde gue xqui zøni'ạ ja nú'ạ ra ngu habʉ xqui mihi'ạ.

2 Hangue 'bestho ndunthi ya jạ'i bi ma habʉ mi 'bʉ'ạ y asta himbi 'ñɛni gatho mbo ja ra ngu. Hangue 'ra mi 'baitho møte ra gosthi, y ra Jesu mi xipabi ra mạca noya.

3 Nepʉ bi zøhø 'raya jạ'i y goho de gue'ʉ mbra ndude 'nara ts'onate.

4 Y himbi za bi yʉt'i'ʉ habʉ mi 'bʉ ra Jesu ngue'ạ xqui munts'ini ndunthi ya jạ'i. Hangue bi bøx'ʉ mañạ, bi xø'tsa 'nara xɛni de ra xʉngu pa bi cạ'ma ra ts'onate co rá 'bebo asta habʉ mi 'bai ra Jesu.

5 Nu'bʉ́ ra Jesu bi bạdi gue nu'ʉ́ xi mi ja yá jamfri hangue bi 'ñemba ra ts'onate:

—Ma t'ʉ'i, dí pun'a'i gatho ri ts'oqui.

6 Ha mi huhni 'raya xahnate de ra ley, ne mi bensɛ njaua ja yá mfeni'ʉ:

7 “¿Hanja mạnga njabʉni gue ri 'ñet'a Ajuạ?
Ngue'ạ hønsɛ Ajuạ go gue'ạ tsa da punga ya ts'oqui,
y hinto ma'na.”
8 Pe ra Jesu 'bestho bi bạtho nú'ạ mi beñ'ʉ ne bi
'ñembi'ʉ:
—¿Hanja guí beñhʉ njabʉ?
9 ¿Nda'ạ ma'na hinxá hñei pa ga xipa ra ts'onate:
“Dí pun'a'i ri ts'oqui”, o ga embabi: “'Bai, jʉxa ri
mfidi ne 'yo”?
10 Nde, pa gui pạhʉ gue Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i
pɛ'tsa ra ts'ɛdi ja ra ximhai pa da pumba yá ts'oqui
ya jạ'i, ma ga øt'a njaua:
Nu'bʉ́ bi 'ñemba ra ts'onate:
11 —Dí xi'a'i, 'bai, jʉxa ri mfidi ne grí ma ri ngu.
12 Nu'bʉ́ 'bestho bi 'mai ra ts'onate, ne bi gʉxa rá
mfidi ne bøni ja yá thandi gatho ya jạ'i. Hangue
nu'ʉ́ xi bi 'yø ne bi nsunda Ajuạ ne bi 'ñena'ʉ:
—Ni 'na'qui hinstá hanthʉ 'nara t'øt'e ngu núna
stá hanthʉbya.

Ra Jesu bi zofo ra Leví pa drá nxadi
(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

13 Nepʉ ra Jesu bi yo mengui ja ra ñạnga ndehe
ne ja bá munts'ini ndunthi ya jạ'i ne ja guehni bi
xahni'ʉ.
14 Nepʉ bi ma de guehni'ạ, ne 'mɛfa bi hyanda ra
Leví rá t'ʉ ra Alfeo mi hudi ja rá mexa mi pɛ rá 'bɛfi
dega ngʉxbojạ. Ne bi 'ñembabi:
—Bá ehe tɛngagui.
Nu'bʉ́ ra Leví bi 'mai bi dɛni'ạ.
15 Ne 'na'qui ra Jesu ne yá nxadi mi huhni ja
rá ngu ra Leví mi ñungüi ya 'ñạtsa ngʉxbojạ ne
ma'ra ya ts'ojạ'i to'o himi øt'e ngu nú'ạ mạnga rá

ley ra Moise. Gatho mi huhuini'ʉ ngue'ạ ndunthi
de gue'ʉ xqui dɛni'ạ.
16 Nu'bʉ́ 'raya xahnate de ra ley ne 'raya fariseo
nú'ʉ ya jạ'i to'o nts'ɛdi jamasu rá ley ra Moise,
bi hyanda ra Jesu mi ñungüi ya ngʉxbojạ ne nú'ʉ
ma'ra ya ts'ojạ'i. Hangue nu'ʉ́ bi 'yambabi yá
nxadi ra Jesu bi 'ñembi:

—¿Hanja di ñungüi núyʉ ya 'ñạtsa ngʉxbojạ ne
núyʉ ma'ra ya ts'ojạ'i?

17 Pe ra Jesu bi 'yøde nú'ạ mi mạñ'ʉ ne bi
'ñembabi'ʉ:

—Nu'ʉ tó'o 'yo má hño hingui honga ra medico,
pe nu'ʉ tó'o di hñeni hạ. Nuga stá ehe pa ga zofo
ya 'yøt'ats'oqui pa da ñobri, hingue stá ehe ga zofo
nú'ʉ øt'e xá hño.

Ra Jesu bi t'ambabi de ra ayuno
(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

18 'Nara 'mi'qui mri ayuna yá nxadi ra Xuua ne
yá nxadi ya fariseo, bi 'ñehe 'raya jạ'i bi c'ạ'tsa ra
Jesu ne bi 'ñembabi:

—¿Hanja nuyá nxadi ra Xuua ne yá nxadi
ya fariseo di ayuna'ʉ, pe nuri nxadigue hingui
ayuna?

19 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—¿Ha gue dí 'ñepi da ayuna nuya jạ'i to'o xa
ts'ohna ja 'nara nthạti? Hina. Nu'ʉ́ da ñuni xá hño
ngue'ạ 'bʉ'ʉ co nú'ạ to'o ma da nthạtui rá 'bɛhñạ.
Mientra 'bʉ'ʉ co ra nạvio hindí 'ñepi da ayuna.

20 Pe ma da zø ra pa gue sta dạmfri'ʉ da ts'ixa ra
nạvio, nu'bʉ́ hạ, gue'bʉ da ayuna nú'ʉ yá amigo'ạ.

21 Hindí 'ñepi da 'bø'ta 'nara zɛdutu co 'nara
'ra'yo dutu, ngue'ạ nura 'ra'yo dutu'ạ da gʉt'a nura
zɛdutu y ma'na da ntʉni.
22 Nixi hingui tsa da sit'a ra 'ra'yo vinu ja 'nara
zɛbota, ngue'ạ ra 'ra'yo vinu da føca ra zɛbota, y
njabʉ da ts'oca ra bota y da mfanga ra vinu. Ma'na
xá hño da sit'a ra 'ra'yo vinu ja 'nara 'ra'yo bota pa
njabʉ hinte da ja.

Ya nxadi bi doca ya ngạhạ gá trigo ra pa dega tsaya
(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

23 'Nara sabdo ra pa dega tsaya ra Jesu bi thogui
co yá nxadi ja 'raya huạhi, y nuyá nxadi bi mʉdi bi
doca ya ngạhạ dega trigo.
24 Hangue ya fariseo bi 'ñemba ra Jesu:
—Ndi, ri nxadi thoca ya ngạhạ gá trigo, y nubyá
go ra pa dega tsaya, y ra ley mạ gue hinda t'øt'e
njabʉ.
25 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—¿Ha hinxcá hñe'thʉ nú'ạ bi 'øt'a ra Davi ne
nú'ʉ mi 'ñoui nú'bʉ mi zʉ ra thuhu y mi otho te da
zi'ʉ?
26 Nu'ạ́ bi yʉt'a ja rá nijạ Ajuạ ne bi zi nuya
thuhme xqui thuxni ja rá thandi Ajuạ, ne bi umba
nú'ʉ to'o mi 'ñoui pa da ziui. Y nuya thuhme'ʉ
himrí 'ñepi to'oraza da zi, hønsɛ ya macjạ. Bi t'øt'a
njabʉ nuya pa'ʉ nú'bʉ mrá ndạmacjạ ra Abiatar.
Y hingrá ts'oqui nú'ạ bi 'øt'a ra Davi.
27 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Ra pa dega tsaya bi thuts'i pa rá hño ya jạ'i,
hingo bi thoca ya jạ'i pa da 'mʉi ja rá hmanda ra
pa dega tsaya.

28 Hangue Nú'ą̱ To'o bi e bi Nją̱'i hą̱ ra ts'ɛdi pa
da manda masque ra pa dega tsaya.

3

'Nara 'ñøhø xqui 'yot'a 'nará 'yɛ
(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

1 Ra Jesu bi yʉt'a ma'na'qui ja ra nija̱, ne xqui
zønini 'nara 'ñøhø xqui 'yot'a 'nará 'yɛ.
2 Y ya fariseo mi aca ra Jesu ua da 'yøthebi rá 'yɛ
nura pa dega tsaya, pa da za da ñą̱pabi.
3 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñemba nú'ą̱ ra 'ñøhø xqui 'yot'a
rá 'yɛ:
—Bá ecua, 'bai ja yá thandi ya ją̱'i.
4 Nepʉ bi 'yamba ya fariseo ne bi 'ñembi:
—¿Ha dí 'ñepi 'nara ją̱'i da 'yøt'a 'nara hño ra pa
dega tsaya, o da 'yøt'a nú'ą̱ hinxá hño? ¿Ha gue xá
hño da ñą̱mba rá te 'nara ją̱'i, o da hyo'ą̱?
Pe ya fariseo hinte bi dą̱tuabi.
5 Nu'bʉ́ ra Jesu bi bø rá cuɛ, ne bi du rá mʉi
ndunthi ngue'ą̱ nuya fariseo'ʉ himi ja yá nthecate.
Hangue bi 'ñemba ra da'thi:
—Tʉnga ri 'yɛ.
Y nu'ą́ bi 'yøt'a njabʉ ne 'bestho bi ñą̱nga rá 'yɛ.
6 Nu'bʉ́ bi bønga ya fariseo ne bi ma bá c'ą̱'tsua
yá mfats'i ra ndą̱ Erode pa bi 'ñʉ'ti'ʉ hanja da za da
hyohmą̱'ʉ ra Jesu.

Ndunthi ya ją̱'i mi 'bʉi ja ra ñą̱nga ndehe

7 Pe nura Jesu bi ma ja ra ñą̱nga ndehe co yá
nxadi, ne bi dɛni'ą̱ ndunthi ya ją̱'i me Galilea.
8 Nehe mi dɛni'ą̱ ya me Judea, ne ya me Jerusale,
ne ya me Idumea, ne ya me Tiro, ne ya me Sidó
co nú'ʉ ya me ri'nandi ra dą̱the Jordá. Mi ehe da

cˈa̱ˈtsiˈa̱ ngueˈa̱ xqui ˈyødeˈʉ de núˈʉ ya da̱nga ntˈudi mi øtˈe.
9 Ha ra Jesu bi xipa yá nxadi gue da da̱tˈa ˈnara motsa guetbʉ ja ra ña̱nga ndehe, ngueˈa̱ xi xmá ntsˈiˈmi ja ra hmuntsˈi co rá ndunthi ya ja̱ˈi.
10 Ra Jesu xqui ˈyøthe ndunthi ya daˈthi, hangue ringueˈa̱ gatho núˈʉ toˈo mri hñeni mri ˈñentˈi pa da zʉdi da daniˈa̱.
11 Y nuˈʉ tóˈo mi pɛˈtsa ya tsˈonda̱hi, mi hyanda ra Jesu bi ndandiña̱hmuˈʉ ja rá thandi, ne mi mafi mi enaˈʉ:
—Nuˈi go gueˈe rá Tˈʉˈi Ajua̱.
12 Nuˈbʉ́ ra Jesu bi ˈbɛpabi núˈʉ ya tsˈonda̱hi gue hinda xipa ya ja̱ˈi mi toˈoˈa̱.

Ra Jesu bi zohna núˈʉ ˈrɛtˈamayoho yá nxadi (Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

13 Nepʉ ra Jesu bøxa ja ˈnara tˈøhø ne bi zohna núˈʉ toˈo xqui huahni, ne nuˈʉ́ bi ma bá muntsˈini con gueˈa̱.
14 Y nuˈá̱ bi hñuxa ˈrɛtˈamayoho ya nxadi pa da ˈñoui, ne pa da mɛhni da zofo ya ja̱ˈi.
15 Ne bi umba ra tsˈɛdi pa da ˈyøthe ya daˈthi ne da ˈyɛnga ya tsˈonda̱hi.
16 Y nuya guehya yá thuhu núˈʉ ˈrɛtˈamayoho yá nxadi: ra Simu núˈa̱ ˈmɛfa bi thuˈmbabi ra Pedro;
17 ra Cobo ne ra Xuua yá tˈʉ ra Sebedeo núˈʉ bi thuˈmbabi ya Boanerge núˈa̱ ne da ˈñena xi ja yá tsˈɛdi ngu ra ngani.
18 Bi thutsˈi nehe ra Andre, ra Lipe, ra Tolo, ra Teo, ra Toma, ra Cobo rá tˈʉ ra Alfeo, ra Tadeo, ne ra Simu núˈa̱ xqui ˈñoui núˈa̱ ra hmuntsˈi rá thuhu ya cananista,
19 ne ra Juda Iscariote núˈa̱ toˈo bi da ra Jesu.

Ra Jesu bi t'embabi gue mi hạ̱mpa rá ts'ɛdi ra ndạ̱ de ya ts'ondạ̱hi
(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Nu mi gạ̱i ja ra t'øhø ra Jesu ne yá nxadi bi yʉt'i'ʉ ja nú'ạ̱ ra ngu xqui mihi.
20 Nu'bʉ́ bi yopa munts'a ma'na'qui ndunthi ya jạ̱'i asta himi tsa da ñunga ra Jesu ne yá nxadi.
21 Nepʉ bi 'yøde nuya mengu rá ngu ra Jesu gue hinte xqui zi'ạ̱, hangue bi 'ñehe'ʉ pa da zits'i'ạ̱ ngue'ạ̱ mi eñ'ʉ gue xqui 'bɛ rá mfeni.
22 Nehe 'raya xahnate de ra ley xqui 'ñehe de Jerusale mi 'ñémbi'ʉ:
—Nuni ra Jesu pɛ'tsa ra Beelsebú nú'ạ̱ ra ndạ̱ de ya ts'ondạ̱hi, ne hạ̱mpa rá ts'ɛdi'ạ̱ pa da 'yɛnga nú'ʉ ma'ra yá mits'ondạ̱hiui.
23 Hangue ra Jesu bi ma'ta nuya xahnate'ʉ pa bi xipa 'nara 'bede ne bi 'ñembi:
—¿Ha gue da za ra ts'ondạ̱hi da 'yɛnga yá mits'ondạ̱hiui?
24 Nu'bʉ 'nara hnini da hegue sɛhɛ, da nhuata gatho ra ts'ʉtbi.
25 Y nu'bʉ 'nara 'mʉi da 'ñʉtsa 'na ngu ma'na, hinda za da 'mʉi 'nadbʉ'ʉ.
26 Y nu'bʉ ra ts'ondạ̱hi da ntuhni co yá mits'ondạ̱hiui, nu'bʉ́ da nhuata yá ts'ʉtbi'ʉ.
27 Nixi hinto da za da yʉt'a ja rá ngu 'nara 'ñøhø nú'ạ̱ xi o rá ts'ɛdi, ne da bepabi nú'ạ̱ te pɛ'tsi nu'bʉ hingue 'mɛt'o da du'ti. Njabʉ hạ̱, da za da bepabi.
28 Majuạ̱ni dí xi'ahʉ, gatho ya ts'oqui ne ya ts'one da za dra punbabi ya jạ̱'i,
29 pe nu'ạ̱ tó'o da ñạ̱ma'ñʉ de nú'ạ̱ øt'a ra Mạ̱ca Ndạ̱hi, otho rá pumbate, ne da duxa rá ts'oqui pa nzạ̱ntho.

30 Bi mạ njabʉ ngue'ạ ya xahnate de ra ley ya
mi ñạma'ñʉ de rá 'bɛfi ra Mạca Ndạhi, ngue'ạ xqui
mạñ'ʉ gue ra Jesu mi pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi.

Rá nạnạ ne yá cu ra Jesu
(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

31 Ne 'mɛfa bi zøhø rá nạnạ ra Jesu co yá høcu, bi
'mai'ʉ møte ne bi mɛhni to da tsi'ạ.
32 Ne ndunthi ya jạ'i xqui munts'i ja ra ngu ne
mi huhni ja rá nthets'i ra Jesu. Nepʉ ra 'mɛhni bi
xipabi ne bi 'ñembi:
—'Bahni ri nạnạ ne ri cu møte bí tøp'a'i.
33 Ha nu'ạ́ bi dạdi:
—¿To'o ma nạnạga, ne to'o ma cuga?
34 Nu'bʉ́ bi nhyani ne bi hyanda gatho nú'ʉ mi
huhni ja rá nthets'i ne bi 'ñena:
—Nuyʉ go guehyʉ ma nạnạ ne ma cu.
35 Ngue'ạ nu'ʉ tó'o da 'yø'tua rá paha Ajuạ, go
gue'ʉ ma cu, ma nju ne ma nạnạ.

4

Ra 'bede de ra mot'i
(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Ra Jesu bi yopa mʉdi da xahna ya jạ'i ja ra
ñạnga ndehe, ne ja bi thets'ini ndunthi ya jạ'i,
hangue nu'ạ bi 'øt'e, bi bøts'e bi hñudi ja 'nara
motsa mbo ja ra dehe, ne gatho ra hmuntsjạ'i bi
gohi ja ra ñạnga ndehe.
2 Ne mi utua ya jạ'i ndunthi ya t'øt'e co ya 'bede,
ne bi 'ñembabi'ʉ:
3 —'Yødehʉ núna ma ga xi'ahʉ de 'nara mot'i.
4 De nu mi xanga ya nda, 'ra bi zo ja ra 'ñu y ya
ts'ints'ʉ bi 'ñehe bi gondi.

5 Ma'ra ya nda bi zo ja ra 'bodo habʉ xmá nxini
ra hai hangue bi dạma føts'e.
6 Pe nu mi nzø ra hyadi bi huixqui ne bi 'yot'i'ʉ
ngue'ạ mi otho ndunthi yá 'yʉ.
7 Ma'ra ya nda bi zo ja ya 'bo'bini, y ya 'bini
bi dạma nte ne bi xumi nú'ʉ ya nda xqui føts'e,
hangue bi 'yot'i ne himbi hogui.
8 Pe nu ma'ra ya nda bi zo ja ra hoga hai, bi
føts'e ne bi nte, ne bi unga yá sofo, 'ra bi unga
'natema'rɛt'a ya nda, ma'ra bi unga hñu'rate, ha
nu ma'ra asta bi unga 'na nthebe ya nda.
9 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembi'ʉ:
—Nu'ạ tó'o ja rá nt'øde pa da 'yøde, dá 'yøde núna
dí mạ.

Te rí bøni nuya nt'udi
(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

10 Y nu de ya xqui ma ra hmuntsjạ'i, nu'bʉ́ nú'ʉ
'rɛt'amayoho yá nxadi ne nú'ʉ ma'ra xqui gohi, bi
'yambabi'ʉ ra Jesu bi 'ñembi:
—¿Te ne da mạ nú'ạ ra 'bede gá xicje?
11 Y nu'ạ́ bi 'ñembi'ʉ:
—Go rá paha Ajuạ gui pạhʉ nú'ạ himi fạdi
maya'bʉ de hanja ri manda Ajuạ, pe nu'ʉ ma'ra
ya jạ'i nú'ʉ hingui dɛna Ajuạ ma da 'yøde co ya
'bedetho.
12 Ma da nja ngu mạnga ra Mạca T'ofo, gue
masque da hyandi'ʉ, pe hinda zo yá mfeni,
masque xi da 'yøde, pe hinda bạdi'ʉ, hangue hinda
ma da ñobri pa hindra pumbabi yá ts'oqui.

Ra Jesu bi mạ te rí bønga nura 'bede de ra mot'i
(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

13 Nehe bi 'ñembabi'ʉ:

—¿Ha gue himbi zo ri mfenihʉ nuna ra 'bede de ra mot'i? Nu'bʉ́ ¿hanja da za gui pa̱hʉ ma'ra ya 'bede nú'ʉ ma ga xi'ahʉ?

14 Nu'a̱ ra mot'i go gue'a̱ to'o ma̱nga ra ma̱ca noya.

15 Y nu'ʉ ya nda bi zo ja ra 'ñu go gue'ʉ to'o bi 'yøde ra ma̱ca noya, y ra Satá 'bestho bi 'ñehe bi patua yá mfeni pa da pumfri nú'a̱ ra ma̱ca noya xqui sipabi.

16 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ra 'bodo go gue'ʉ to'o bi 'yøde ra ma̱ca noya y 'bestho bi da̱ma gamfri y ne xi bi johya.

17 Pe ngu nú'ʉ bi 'ñotho yá 'yʉ, go gue'ʉ to'o camfri 'raya zi patho, ne sta tho ya nt'ʉtsate o ya ts'othogui po rá ngue ra ma̱ca noya, nu'bʉ́ 'bestho da 'uegue'ʉ.

18 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ya 'bo'bini go gue'ʉ to'o bi 'yøde ra ma̱ca noya,

19 pe nu'ʉ́ ri ho ndunthi ya ts'ojohya de ra ximhai, ne beni hanja da za da mɛ'tsa ndunthi ya t'øt'e ne da da̱ha̱ ndunthi ra boja̱. Hangue nuya ya ts'onc'at'i hingui hopi da te yá jamfri, ne nú'a̱ bi 'yøde da 'mɛditho.

20 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ra hoga hai bi unga yá sofo, 'ra bi unga 'natema'rɛt'a ya nda, ne ma'ra bi unga hñu'rate, ha nu ma'ra 'na nthebe, nu'ʉ́ go gue'ʉ to'o bi gamfri ra ma̱ca noya ne xi bi hnequi yá hoga 'bɛfi.

Ra 'bede de ra ñot'i
(Lc. 8:16-18)

21 Ra Jesu bi yopa zofo ra hmuntsja̱'i ne bi 'ñembabi:

—Hinto da tsøgue 'nara ñot'i ne da ye'mba 'nara
'bøts'e o da ja nja'ti de ra fidi. Hina, dra tøte habʉ
da nøgue pa da yot'i xá hño.
22 Njabʉ nehe nú'ạ ja mant'ạguibya, 'mɛfa ma da
hnequi, ne nú'ạ hingui tsa da fạdibya, 'mɛfa ma da
fạdi.
23 Nu'ạ tó'o ja rá nt'øde pa da 'yøde, dá 'yøde núna
dí mạ.
24 Nehe bi 'ñembi'ʉ:
—Ngu t'ena, co nura t'ɛni guí ɛñhʉ, con guet'atho
ma da t'ɛñ'ahʉ, y asta ma'na da thu'ts'a'ihʉ ri
t'ɛnihʉ. Hangue dí xi'ahʉ, jamasuhʉ hanja gui
'yødehʉ nú'ạ dí mạ, ngue'ạ nu'bʉ gui jamasuhʉ, ma
da zo ri mfenihʉ, pe nu'bʉ hingui jamasuhʉ, hinda
za gui pạhʉ.
25 Ngue'ạ nu'ạ tó'o da bạdi nú'ạ dí mạ, ma'na da
t'umbabi ra mfạdi, pe nu'ạ tó'o hinxa bạdi, nú'ạ́
ma da thạcuabi nú'ạ ra mfạdi pɛ'tsi.

Ra 'bede de ra nda nú'ạ 'yo rá te

26 Nehe bi xipabi'ʉ:
—Rá hmanda Ajuạ nja ngu 'nara 'ñøhø pot'a ya
nda.
27 Y nú'ạ ra mot'anda'ạ ạhạ dega xuui ne nangui
dega xudi bí c'ạ'tsa rá 'bot'i. Ne nú'ạ ra 'bot'i'ạ da
føts'e ne da nte, pe nú'ạ ra 'ñøhø hingui pạdi hanja
xa njabʉ.
28 Ra hai øt'e pa da føts'e, da nte, da hneca rá 'bai,
ne 'mɛfa da bø yá dạxi.
29 Ne ya sta ñạts'i, 'bestho nura mot'i'ạ da ma da
xofo ngue'ạ ya bi zø ra pa dega sofo.

Ra 'bede de ra nda dega mostasa
(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

30 Nepʉ ra Jesu bi 'ñena:
—Ma ga xi'ahʉ ma'na ra 'bede ri nhyɛcuaui rá hmanda Ajuạ.
31 Rá hmanda Ajuạ nja ngu 'nara nda dega mostasa, nú'ạ́ ma'na go ra zi notsi de gatho ma'ra ya nda.
32 Pe nu sta 'bot'a nú'ạ ra nda, ma'na da nte ne da ntʉngui que gatho ma'ra ya ndạpo, ne da nja yá dạnga 'yɛza asta ya ts'ints'ʉ da za da nøhni.

Ra Jesu bi zofo ya jạ'i dega 'bede
(Mt. 13:34-35)

33 Ra Jesu mi xipabi'ʉ ra mạca noya co ndunthi ya 'bede asta habʉ bi za bi zo yá mfeni'ʉ.
34 Mi zofo ya hmuntsjạ'i co ya 'bedetho nú'ʉ ri nhyɛcuaui rá hmanda Ajuạ, pe nu'bʉ mi 'bʉsɛui yá nxadi mi xipabi'ʉ te rí bøni nú'ʉ ya 'bede xqui xipabi'ʉ.

Ra Jesu bi japi bi tsaya ra bʉnthi
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

35 Y nu mi put'a ra nde ra pa'ạ, ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Ma ga 'raxhʉ ri'nandi ra ndehe.
36 Hangue bi 'ñedi'ạ de ra hmuntsjạ'i, ne nu'ạ́ ne yá nxadi bi gʉ ra motsa habʉ mi o'ạ pa da 'rax'ʉ ri'nandi, ne ma'ra ya jạ'i bi dɛni'ʉ co ya t'ʉca motsa.
37 Y ya de mi 'yo'ʉ ja ra ndehe, bi mʉ 'nara dạnga bʉnthi ne mi tonts'a ra dehe ja ra motsa asta mi ne xa ñuxhmạ.
38 Ha ra Jesu mi ạhạ ja ra ts'ạt'a motsa ne xqui 'yɛnts'a rá ñạxu ja 'nara nthuhñạ, ne yá nxadi bi ma bá a, ne bi 'ñembabi:

—¡Xahnate! 'Matho hinguí tu ri mʉi gue ma ga cʉihʉ ja ra dehe.
39 Nu'bʉ́ ra Jesu bi nangui ne bi zʉi ra bʉnthi, ne bi 'ñemba ra ndehe:
—¡'Bʉtho!
Y 'bestho bi tsaya ra bʉnthi ne ya himbi 'ña̱ni ra ndehe.
40 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Hanja guí tsuhʉ? ¿Ha gue otho ri jamfrihʉ?
41 Nu'bʉ́ nuyá nxadi'a̱ bi 'yø'ʉ, ne mi 'ñémsɛ'ʉ 'na ngu ma'na:
—¿Te ma ts'ɛdi ha̱ni 'bʉ? ngue'a̱ asta ra nda̱hi ne ra ndehe øtuabi.

5

Ra Jesu bi 'yɛmba ya ts'onda̱hi 'nara 'ñøhø me Gadara
(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

1 Nepʉ ra Jesu ne yá nxadi bi zøni ja ra hai Gadara de ri'nandi ra ndehe.
2 Y ra Jesu bi ga̱i de ra motsa, y 'bestho bi nthɛui 'nara 'ñøhø xqui 'ñehe de habʉ ja ya nt'agui ne mi pɛ'tsa ya ts'onda̱hi.
3 Nura 'ñøhø'a̱ ya xi ja mi 'bʉhni ja ya nt'agui, ne hinto mi tsa da za̱mi masque dra tha̱t'i co ya cadena.
4 Ndunthi ya 'mi'qui xcrí tha̱t'i co ya cadena ja yá 'yɛ ne ja yá ua, pe nu'á̱ mi c'ʉctho ne mi øt'e ya xɛnitho, ne hinto mi ja rá ts'ɛdi pa da za̱mi.
5 Ma pa ra xuui mi 'yo ja ya t'øhø ne ja ya nt'agui ne nza̱ntho mi mafi ne mi ntsɛni sɛhɛ co ya do.
6 Pe nú'a̱ ra 'ñøhø mi hyanda ra Jesu de yabʉ, bi nest'ihi bi ma bá tsʉdi ne bi ndandiña̱hmu.
7 Nepʉ bi mafi nts'ɛdi ne bi 'ñena:

—Nu'i Jesu, rá T'ʉ'i Ajuạ de mahets'i, ¿te 'bɛ guí ne con guecje? Dí bạnte'ihe ja rá thuhu Ajuạ gue ote xqui ma gui 'yøtcahe.

8 Bi mạ njabʉ ngue'ạ ra Jesu ya xqui 'ñembabi:

—¡Nu'ahʉ ts'ondạhihʉ, pøñhʉ de nuna ra 'ñøhø!

9 Nepʉ ra Jesu bi 'yambi:

—¿Te rá hu'ahʉ?

Y nu'ʉ́ bi dạdi bi 'ñena:

—Xa thu'mgahe ya 'motho ngue'ạ xi dí ndunthihe.

10 Nepʉ nuya ts'ondạhi'ʉ xi bi bạntebi ra Jesu gue hinda 'yɛni de ra hai Gadara.

11 Ne guetbʉ ja ra t'øhø mi 'yoni 'nara dạnga taxo ya ts'ʉdi mi ñuni.

12 Hangue nú'ʉ ya ts'ondạhi bi bạntebi ra Jesu ne bi 'ñembi:

—'Racje nsɛqui ga ma ga cʉtheni ja ya ts'ʉdi.

13 Nu'bʉ́ ra Jesu bi umba nsɛqui bi ma'ʉ pa bi yʉt'a ja ya taxo ts'ʉdi. Y nuya taxo ts'ʉdi'ʉ bi nest'ihi bi nhyøt'a ja ra ndehe ne bi jạt'i'ʉ. Ne nú'ạ ra taxo mi ngu yo 'mo.

14 Nu'bʉ́ nú'ʉ ya mapts'ʉdi bi nest'ihi bi ma'ʉ pa mbo ra hnini ne gatho rá nthets'i pa mi xipa ya jạ'i de nú'ạ te xqui nja. Nepʉ ndunthi ya jạ'i bi 'ñehe pa da hyandi te xqui nja.

15 Nú'ʉ́ bi zøhø habʉ mi 'bʉi ra Jesu ne mi 'bʉhni nehe nú'ạ ra 'ñøhø to'o mi pɛ'tshmạ ya ts'ondạhi, ne bi hyandi'ʉ mi huhni, ya mi he rá dutu ne ya mi ja rá mfeni. Nu'bʉ́ xi bi 'yø'ʉ ngue'ạ nu'ʉ́ mi pạdi gue nura 'ñøhø'ạ xi mi pɛ'tsa ndunthi ya ts'ondạhi hmạhạ.

16 Nepʉ nuya ja̱'i to'o xqui hyandi te bi tho ya ts'ʉdi ne ra 'ñøhø to'o mi pɛ'tsa ya ts'onda̱hi, bi metuabi ma'ra, ne xi bi 'ño ra 'bede.
17 Hangue ya me Gadara bi mʉdi bi ba̱ntebi ra Jesu gue da bøni de guehni.
18 Y nu mi yopa bøxa ra Jesu ja ra motsa, ra 'ñøhø nú'a̱ to'o mi pɛ'tsa ya ts'onda̱hi bi ba̱ntebi'a̱ gue da hopi da mɛui.
19 Pe ra Jesu himbi hopi, bi 'ñembi:

—Grí ma ri ngu ne bá xipa gatho ri ja̱'i de gatho nú'ʉ ya t'øt'e xa 'yø't'a'i Aju̱a̱ ngue'a̱ bi huec'a'i.
20 Hangue bi ma nú'a̱ ra 'ñøhø nuni ja ra hai Decápoli ne ja bi 'mʉhni bi xipa ya ja̱'i de nú'a̱ te xqui 'yø'tuabi ra Jesu, ne gatho to'o bi 'yøde xi bi 'yø'ʉ.

Bi ña̱ni rá t'ixu ra Jairo, nehe bi ña̱ni nú'a̱ ra 'bɛhña̱ bi damba rá he ra Jesu
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

21 Ra Jesu ne yá nxadi bi yopa 'raxa ma'na'qui pa ri'nandi ra ndehe, ne ja bi mani 'nara hmuntsja̱'i pa bá tsʉdi'a̱ ja ra ña̱nga ndehe habʉ bi zøhø.
22 Nehe bi zønini 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Jairo y mi gue'a̱ 'na de nuya nda̱ de ja yá nija̱'ʉ. Y nu mi hyanda ra Jesu bi ndandiña̱hmu ja yá ua'a̱.
23 Nepʉ bi ba̱ntebi bi 'ñembi:

—Ma zi t'ixu ya ma da du. Maha pa gui hñu'tsua ri 'yɛ pa nu'á̱ da ña̱ni y hinda du.
24 Hangue ra Jesu bi mɛui'a̱, ne 'nara da̱nga hmunts'i bi dɛni ne xi xmá nts'i'mi.
25 Nehe mi pani 'nara 'bɛhña̱ mi xo'tua ya ji, ya mi pɛ'tsa 'rɛt'amayoho njɛya mi tsʉ nura hñeni'a̱.

26 Xqui degue gatho rá boja̱ ja ya medico y ni ts'ʉ
hinxqui zamahño, ma'na mi 'yo mri za'yɛ.
27 Nú'a̱ ra 'bɛhña̱'a̱ xqui 'yøde nú'a̱ mi øt'a ra
Jesu, hangue bi dɛni ja ra hmuntsja̱'i, bi joni ne bi
dambabi rá he.
28 Ngue'a̱ mi bensɛ'a̱ gue masque hønsɛ rá he da
dambabi, nu'á̱ da ña̱ni.
29 Y nu mi dambabi rá he, 'bestho bi tsaya ra ji,
ne bi za gue ya xqui ña̱ni de rá hñeni.
30 Y ra Jesu 'bestho bi ba̱tho gue co rá ts'ɛdi xqui
ña̱nga 'nara da'thi, hangue bi ñegui ne bi 'ñena:
—¿To'o xa dangagui ma he?
31 Pe yá nxadi bi 'ñembabi:
—Guí handi gue ra hmuntsja̱'i ri ts'ip'a'i ne guí
ena gue to xa dañ'a'i.
32 Nu'bʉ́ ra Jesu bi nhyani ja gatho ra hmuntsja̱'i
pa da ba̱di to'o xqui dambabi rá he.
33 Y nura 'bɛhña̱'a̱ ya mi pa̱di te xqui nja, hangue
bi joni co ndunthi ra ntsu ne mi hua̱t'i'a̱, nepʉ bi
ndandiña̱hmu ja yá ua ra Jesu ne bi xipabi te xqui
ja'a̱.
34 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembi:
—Ma zi t'ixu'i, ya guí 'bʉi xá hño ngue'a̱ xi xcá
camfrigui. Grí ma te rá 'ñentho ne ya hinda ma da
yopa menga ri hñeni.
35 Y de mi ña̱ui ra Jesu nura 'bɛhña̱, bi zøhø 'nara
'mɛhni xqui 'ñehe de rá ngu nú'a̱ ra nda̱ de ra nija̱,
ne bi 'ñembi:
—Ya bi du ri t'ixu. ¿Pa te gui xuhña ra xahnate
gui tsixa ja ri ngubya?
36 Pe ra Jesu ngu mi 'yøde nú'ʉ ya noya bi ma̱nga
ra 'mɛhni, bi 'ñemba ra Jairo:
—Odi tu ri mʉi, hønsɛ xi da camfrigui.

37 Nepʉ bi zixa ra Pedro, ra Cobo ne ra Xuua rá
cu ra Cobo, ne himbi hopa ma'ra ya ja̱'i da dɛni.
38 Y nu mi zøni'ʉ ja rá ngu nú'a̱ ra nda̱, bi hyandi
mi 'bʉhni ndunthi ya ja̱'i mi mantho ne xi mi zoñ'ʉ.
39 Nu'bʉ́ ra Jesu bi yʉt'a ja ra ngu ne bi 'ñemba ya
ja̱'i:

—¿Hanja guí zoñhʉ ne guí manthohʉ? Nura
nxutsi a̱ha̱tho, hingue xa du.

40 Pe ya ja̱'i bi dentho. Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'bɛpa
gatho ya ja̱'i da bøni de ra ngu, nepʉ bi zixa rá na̱na̱
ne rá dada ra nxutsi, ne co nú'ʉ mi 'ñoui bi yʉt'a
habʉ mi 'bɛni.
41 Y bi mipa rá 'yɛ, ne bi 'ñembi:

—Talitha, cumi. —Nura noya'a̱ ne da 'ñena: Ma
zi t'ixu'i, dí xi'a'i gui nangui.

42 Nepʉ 'bestho bi nangui ne bi 'ño. Hangue ya
ja̱'i xi bi 'yø nts'ɛdi. Y nú'a̱ ra nxutsi'a̱ mi pɛ'tsa
'rɛt'amayoho njɛya.
43 Pe ra Jesu bi hñu'mba ra hña̱ gatho nú'ʉ mi
'bʉhni gue ni 'na hinto da xipi de nú'a̱ xqui 'yøt'a̱.
Nepʉ bi manda gue da t'umba te da zi nú'a̱ ra
nxutsi.

6

Ra Jesu mi 'bʉhni Nasare
(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

1 Ra Jesu bi bøni de guehni bi ma ja rá hai, bi
mɛui yá nxadi.
2 Ne ja ra pa dega tsaya bi yʉt'a ja ra nija̱ pa bi
nxahnate, ne ndunthi nú'ʉ to'o mi øde, mi 'yø ne
mi ena:

—¿Habʉ xa bạdi nú'ạ mạni? ¿To'o xa umbabi ra dạnga mfạdi? ¿Habʉ xpá hñạ nú'ạ ra ts'ɛdi pa da 'yøt'a nú'ʉ ya dạnga nt'udi øt'e?

3 Nuni go guehni ra yaxi, nurá t'ʉ ra Maria, ne go yá cu ra Cobo, ra Jose, ra Juda ne ra Simu, ne yá nju 'bʉcua con guecjʉ.

Ne nu'ʉ́ mri 'yøtho, himbi gamfri.

4 Hangue ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—'Nará 'mɛhni Ajuạ da t'umba ra t'equ'ei habʉ hingo rá hai, ha nu go rá hai hinto umba ra t'equ'ei, nixi ya mengu rá ngu.

5 Ra Jesu himbi za bi 'yøt'a ndunthi ya nt'udi ja rá hai ngue'ạ hinto mi ne da gamfri. Hønsɛ bi hñuxa yá 'yɛ ja ts'ʉtho ya da'thi pa bi ñạni'ʉ.

6 Y nu'ạ́ bi 'yø ngue'ạ ni 'na tʉqui himbi ne bi gamfri nuya jạ'i, ne bi bøni de guehni bi ma ja ma'ra ya t'ʉca hnini pa da xahna ya jạ'i.

Ra Jesu bi mɛhna yá nxadi pa da zofo ya jạ'i (Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

7 'Mɛfa ra Jesu bi zohna nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi ne bi umba ra ts'ɛdi pa da 'yɛmba ya ts'ondạhi to'o di pɛ'tsi. Nepʉ bi mɛhni'ʉ dega yoho.

8 Ne bi xipabi'ʉ gue hinte da hñạts'i pa ja ra 'ñu, nixi yá 'røzạ, nixi nú'ạ te da zi, ni ra bojạ, hønsɛ yá bordo hạ.

9 Nehe bi xipi gue da di'ta yá thiza ne da hñạxa 'nada ra pat'i.

10 Nehe bi 'ñembabi:

—Nu xcrí tsøñhʉ ja 'nara ngu, ja gui 'bʉthʉni asta hingui pøñhʉ de nú'ạ ra hnini'ạ.

11 Y nu'bʉ gui tsøñhʉ ja 'nara hnini ne hinto da 'ra'ahʉ ntsaya nixi da 'yøde nú'ạ gui mạñhʉ,

nu'bʉ́ pøñhʉ de guehni. Y de xcrí pøñhʉ, gui huạt'a ri thizahʉ pa hingui hñạxhʉ nixi ra hai de nura hnini'ạ, y njabʉ da bạdi'ʉ de nú'ạ xa 'øt'ʉ. Majuạni dí xi'ahʉ gue nu sta zø ra pa da nja ra nsʉca uɛnda, nura pa'ạ ya mengu de guehni ma'na ma da ncastiga que ya mengu de ra ts'ohnini Sodoma ne Gomorra.

12 Mi uadi bi mạnga ra Jesu njabʉ, yá nxadi bi ma de guehni pa da zo ya jạ'i pa da ñobri'ʉ de yá ts'oqui.

13 Ne mi ɛni ndunthi ya ts'ondạhi, ne mi co'tsua ra aceite ya da'thi ne mi ñạni'ʉ.

Ra Xuua Xi'tsate bi thacua rá ñạxu (Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

14 Ha nuya pa'ʉ habʉraza xi xqui nt'øde de nú'ʉ ya dạnga t'øt'e mi øt'a ra Jesu, asta ra ndạ Erode bi zo rá gu nehe. Hangue bi 'ñena:

—Go gue'ạ ra Xuua Xi'tsate ya xa yopa nte de ra du, hangue nubyá ma'na ja rá ts'ɛdi pa da za da 'øt'a nuya dạnga nt'udi.

15 Ma'ra ya jạ'i mi ena:

—Go gue'ạ ra bạdi Elía.

Y nu ma'ra mi ena:

—Go gue'ạ 'nará 'mɛhni Ajuạ ngu nú'ʉ mi 'bʉi maya'bʉ.

16 Ha nu mi 'øde ra ndạ Erode njabʉ, bi 'ñena:

—Gue'ạ ra Xuua nú'ạ dá tacua rá ñạxu ne ya xa yopa nte ma'na'qui.

17 Bi beni njabʉ ngue'ạ xqui mɛhni to bi gʉ ra Xuua pa bi got'a fadi, ngue'ạ xqui hñạcuabi hmạhạ gue hinda 'øt'e drá 'bɛhñạ ra Erodía, ngue'ạ ra Erodía mrá 'bɛhñạ ra Lipe nú'ạ to'o mrá cu ra Erode.

18 Ra Xuua xqui hña̱cuahma̱ ra Erode ne xqui
'ñembi:
—Hingui ho gui tsimba rá 'bɛhña̱ ri cu.
19 Hangue ra Erodía xi bi ʉtsa ra Xuua ne mi ne
to da gats'i pa da hyo, pe himi tsa,
20 ngue'a̱ ra Erode mi su ra Xuua pa hinte da
t'ø'tuabi, ngue'a̱ mi pa̱di gue mrá hoja̱'i ne xmá
nt'axi rá mfeni hangue mi pɛ'tsua ra t'equ'ei. Ne
mi ho da 'yøde nú'a̱ mi ma̱, pe himi tso rá mfeni
nú'a̱ mi øde hangue himi pa̱di te da beni.
21 Pe bi zø ra pa bi nja ngu nú'a̱ mi ne ra Erodía.
Nu mi da rá pa ra Erode bi 'yøt'a 'nara ngo ne bi
'ñehe gatho yá mfats'i ne ya nzaya ne ya t'ʉca nda̱
to'o mi manda ra hai Galilea.
22 Nuni ja ra ngo bi yʉt'a rá t'ixu ra Erodía ne bi
nei ja yá thandi'ʉ. Ha ra nda̱ Erode ne nú'ʉ to'o mi
huhui ja ra mexa bi hopa rá hnei. Hangue ra Erode
bi 'ñemba ra nxutsi:
—'Yacagui gatho nú'a̱ gui ne y ga 'ra'a'i.
23 Ne bi jurabi ne bi ña̱'tuabi da umbi asta made
de habʉ gatho mri manda 'bʉ da 'yadi.
24 Nepʉ bi bønga ra nxutsi ne bá amba ra Erodía
nurá na̱na̱'a̱ ne bi 'ñembi:
—¿Te ga adi 'bʉ?
Y rá na̱na̱ bi 'ñembi:
—Xipi da 'ra'i rá ña̱xu ra Xuua Xi'tsate.
25 Nu'bʉ́ nu'á̱ bi da̱ma mengui ja ra nda̱ ne bi
'ñembi:
—Dí ne gui 'racagui nubya 'bestho rá ña̱xu ra
Xuua Xi'tsate ja 'nara manza.
26 Nu'bʉ́ ra nda̱ bi du rá mʉi nts'ɛdi. Pe ya xqui
jurabi nú'a̱ ra nxutsi ne xqui 'yøde gatho to'o mi

huhuini ja ra mexa, hangue mi pɛ'tsi te da 'yøt'e
nú'ą̱ xqui mą̱.
27 Hangue bi dą̱ma mɛhna 'nara soldado pa da
hñą̱mpa rá ñą̱xu ra Xuua.
28 Nepʉ nú'ą̱ ra soldado bi ma ja ra fadi bá tacua
rá ñą̱xu ra Xuua, ne bi 'yɛnts'a ja 'nara manza pa
bá hą̱mpa ra nxutsi, nepʉ ra nxutsi bi hñą̱'tsua rá
ną̱ną̱.
29 Y nu mi 'yøde yá nxadi ra Xuua bi ma ja ra fadi
pa bi du'tsua rá ndo'yo pa bá agui'ʉ.

Ra Jesu bi 'uinga thogui cʉt'a 'mo ya ją̱'i (Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

30 Nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi ra Jesu xqui
mɛhni da ma da zofo ya ją̱'i, 'mɛfa bá pengui de
habʉ xqui ma, ne bi munts'i'ʉ habʉ mi 'bʉi ra Jesu,
ne bi xipi gatho te xqui 'yøt'e'ʉ ne nú'ą̱ xqui 'ñudi'ʉ.
31 Nu'bʉ́ ra Jesu bi xipabi'ʉ:

—Maha ga 'uegueh ʉ 'nambʉ sɛhɛ pa ga
ntsayahʉ.

Mi mą̱nga njabʉ ngue'ą̱ ndunthi ya ją̱'i mi pa y
mi tsøhø habʉ mi 'bʉi'ʉ ne mi otho ra pongui pa da
ntsaya nixi pa da ñuni.
32 Hangue bi ma'ʉ co 'nara motsa pa bi 'rani
ri'nandi habʉ hinto mi 'bʉi.
33 Pe ndunthi ya ją̱'i bi hyandi mi ma'ʉ ne bi
hyandatho'ʉ ra Jesu habʉ rí zøni, hangue nu'ʉ́ ne
ndunthi de nú'ʉ mi 'bʉ ja ya t'ʉhnini bi nest'ihi bá
gat'i ja rá hyo ra ndehe ne go rá mʉdi bi zøñ'ʉ.
34 Y nu mi zønga ra motsa ja ra ñą̱nga ndehe, bi
gą̱i ra Jesu ne bi hyanda nú'ą̱ ra hmuntsją̱'i xqui
zønini, ne xi bi huequi'ʉ ngue'ą̱ mi ngu ya dɛti jo'o

yá ma'yo, hangue nu'á̱ bi mʉdi bi xahni'ʉ ndunthi ya t'øt'e.

35 Ha nu de ya mi nde, ya nxadi bi joni habʉ mi 'bai ra Jesu ne bi 'ñembabi:

—Ya bi nde ne nuua habʉ dí 'bʉhʉ go ra mbonthi.

36 Xipa ya já̱'i da ma da dai te da zi ja ya ngu ne ja ya hnini nú'ʉ ja guetbʉ de guecua, ngue'á̱ otho te da ziuayʉ.

37 Pe ra Jesu bi dá̱di:

—Go da umfʉ te da ziyʉ.

Nu'bʉ́ ya nxadi bi 'ñembi:

—¿Ha gue ga mahe ga tañhe yo nthebe denario dega thuhme pa ga 'uiñheyʉ?

38 Pe ra Jesu bi 'yambabi'ʉ ne bi 'ñembi:

—¿Hangu ya thuhme guí há̱hʉ? Nuhʉ xá̱.

Y nu mi hyandi'ʉ bi 'ñembabi:

—Nsøcta cʉt'a ya thuhme ne yoho ya zi huá̱ dí há̱he.

39 Nu'bʉ́ ra Jesu bi xipa ya já̱'i da 'yøt'a ya t'ʉca hmunts'i ne da hñudi'ʉ ja ra 'bot'ɛi.

40 Hangue bi 'yøt'a ya t'ʉca hmunts'i dega nthebe ne dega ndenthebe, ne bi hñudi'ʉ.

41 Nu'bʉ́ ra Jesu bi gʉ nú'ʉ cʉt'a ya thuhme ne nú'ʉ yoho ya huá̱, ne bi nøts'e mahets'i ne bi umba njamá̱di Ajuá̱ rá Dada. Nepʉ bi hyeca ya thuhme ne bi hyecua yá nxadi pa da umba ya já̱'i, ne bi xɛni nú'ʉ yoho ya huá̱ pa bi thecua gatho nú'ʉ ya hmuntsjá̱'i.

42 Y gatho bi ñuni asta bi niñá̱'ʉ.

43 Nepʉ bi hmunts'a gatho ya xɛca thuhme ne ya xɛca huá̱ nú'ʉ bi bongui, ne bi ñuxa 'rɛt'amayoho ya 'bøts'e.

44 Ha mi ngu cʉt'a 'mo ya 'ñøhø nú'ʉ bi ñuni, y
nuya 'bɛhña̱ ne ya ba̱tsi himbi ma 'mede.

Ra Jesu bi 'ño mañą̱ ra ndehe
(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

45 Nepʉ ra Jesu bi xipa yá nxadi gue da 'mɛt'o'ʉ
co ra motsa pa ri'nandi pa rí mani ja ra hnini
Betsaida, y nu'ą̱ bi gohini mi edi ya ja̱'i pa da ma
ja yá ngu.
46 Y mi uadi bi 'ñedi'a̱, bi bøxa ja ra t'øhø pa bá
apabi Ajua̱ rá Dada.
47 Y ya mi 'mɛxuui ra pa'a̱ ra motsa ya mi 'yo
madetho ra ndehe, ha nura Jesu mi 'bʉtritho ja ra
t'øhø sɛhɛ.
48 Y bi hyanda yá nxadi gue ya xqui zabi'ʉ de mi
'yonga ra motsa ngue'a̱ mi tsɛdi ra bʉnthi ne himi
hopi da 'ño. Y nurá hyax'a̱ hamxuditho ra Jesu bi
ma pa ri'nandi mi 'yotho mañą̱ ja ra dehe, ne mi
ma da tho'tshma̱ yá nxadi.
49 Pe yá nxadi bi hyandi mi 'yo mañą̱ ja ra dehe
ne xi bi mafi'ʉ ngue'a̱ mi hu yá mʉi gue mi 'nara
pite.
50 Ri gatho'ʉ bi hyandi ne xi mi tsu'ʉ. Pe ra Jesu
'bestho bi zofo ne bi 'ñembi'ʉ:
—¡Oguí tsuhʉ, go gueque, oguí tu ri mʉihʉ!
51 Nepʉ bi bøxa ja ra motsa con gue'ʉ ne 'bestho
bi ntsaya ra bʉnthi, hangue yá nxadi xi bi 'yø
nts'ɛdi.
52 Himi pa̱di'ʉ te ma ts'ɛdi mi ha̱, nixi xqui zoda
yá mfeni hanja xqui japi da xu ya thuhme, ngue'a̱
xmá me yá coraso'ʉ.

Ra Jesu bi 'yøthe ya da'thi nuni Genesare
(Mt. 14:34-36)

53 Nu mi 'rats'i'ʉ pa ri'nandi bi zøni ja ra hai
Genesare ne ja bi dạt'ni yá motsa.
54 Y ngu bi gại'ʉ de ra motsa, ya jạ'i 'bestho bi
bạdi gue go mi gue'ạ ra Jesu.
55 Nepʉ nu'ʉ́ bi dạma ma ja ya ngu gatho rá
nthets'i nura hai'ạ pa bá tsi ya da'thi co yá 'bebo
ne bi ts'its'i pa habʉ xqui t'øde mi 'bʉ ra Jesu.
56 Y habʉraza mi pa'ạ ja ya dạnga hnini o ja ya
t'ʉca hnini, ya jạ'i mi tsi ya da'thi mi pɛgui ja ya 'ñu,
ne ora mi thohni ra Jesu mi bạntebi ya jạ'i gue da
hopa ya da'thi da dambabi masque hønsɛ rá ñạni
rá he. Ne toraza mi thambabi, 'bestho mi ñạni de
yá hñeni.

7

Hanja gra nts'oca ya jạ'i
(Mt. 15:1-20)

1 'Raya fariseo ne 'raya xahnate de ra ley nú'ʉ
xqui 'ñehe de Jerusale bi munts'i ne bi ma bá c'ạ'tsa
ra Jesu.
2 Ne bi hyandi gue 'rayá nxadi ra Jesu bi ñuni
nsinque xqui nxʉ'yɛ ngu yá nzại'ʉ, hangue bi
ñạma'ñʉ'ʉ.
3 (Ngue'ạ ya fariseo ne gatho ma'ra ya xodyo xi
xqui nzại da nxʉ'yɛ ante da ñuni ngue'ạ njabʉ yá
nzại ndu yá xita, y nu'bʉ hinda nxʉ'yɛ ngu yá nzại
hinda ñuni.
4 Ne 'bʉ ora da menga tai'ʉ, 'bʉ hinda nxʉ'yɛ
hinda ñuni. Nehe mi ja ma'ra yá nzại nú'ʉ xqui
'ñutui ndu yá xita: da xʉt'a yá ntsi, nuya 'bada ne
nuya ts'øe dega bøjạ, ne da mɛ'tsa yá mfidi pa da
gohi strá nt'axi. Ngue'ạ mi hu yá mʉi'ʉ gue co nú'ʉ

ya t'øt'e mi øt'e da t'axca yá mfeni ja rá thandi
Ajuạ.)
5 Hangue nuya fariseo ne ya xahnate de ra ley bi
'yambabi ra Jesu ne bi 'ñembi:
—¿Hanja nuyʉ ri nxadi hingui øt'e ngu yá nzại
ndu ma xitahʉ maya'bʉ? Nuyʉ́ ri ñuni masque
hinxa nxʉ'yɛ.
6 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạtuabi'ʉ:
—Nu'ahʉ gyá yohmihʉ. Ra bạdi Isaía bi mạ de
gue'ahʉ maya'bʉ gue Ajuạ bi 'ñena njaua:
Nuna hnininạ ri nsundagui hønsɛ dega noyatho,
pe nuyá mfeni go bí 'yo yabʉ de gueque.
7 Nu'ʉ́ xøcambenigui pe hinte ri muui yá søcambeni,
nguetho nu'ʉ yá hmanda ri manda'ʉ go yá hman-
dasɛ, ne mạñ'ʉ gue go stá 'bɛpca'ʉ.
8 Xi majuạni ngu bi mạnga ra Isaía de gue'ahʉ,
ngue'ạ nu'ahʉ xcá tsocuahʉ yá hmanda Ajuạ pa go
grí dɛnbahʉ yá hmanda ndu ri xitahʉ. Nu'ahʉ nu'ạ
ri 'bɛfihʉ, hønsɛ ra nsʉt'a 'bada ne ma'ra ya ntsi, y
ma'ra ya t'øt'e de ra nt'axqui.
9 Nehe bi 'ñembabi'ʉ:
—Guí hu ri mʉihʉ gue xá hño núʼạ xcá
tsocuahʉbʉ yá hmanda Ajuạ pa go guí ø'tuahʉ
yá nzại ndu ri xitahʉ.
10 Nura Moise bi 'ñena: “Umba ra t'equ'ei ri dada
ne ri nạnạ ne gui su'ʉ”, ne “nu'ạ tó'o da zanga rá
dada o rá nạnạ dá tho.”
11 Pe nu'ahʉ guí eñhʉ gue xá hño to'o da xipa rá
nạnạ ne rá dada njaua: “Nuna ra bojạ ndí 'ra'ahʉ
hmạhạ, nubya go ma ga umba Ajuạ ngue'ạ ra
Corbán.” (Ra Corbán rí bøni da 'ñena 'nara 'baha
xa t'eque pa Ajuạ.)

12 Y njabʉ guí emfʉ ya ja̱'i gue ya hinte da umba
yá dada ne yá na̱na̱, ne ya hinda su'ʉ.
13 Njabʉ guí pumfrithohʉ nú'a̱ bi ma̱ Aju̱a̱, ne
hønsɛ go guí ø'tuahʉ yá nza̱i ndu ri xitahʉ, y nehe
njabʉ guí utua ri ba̱tsihʉ. Ne ndunthi ma'ra ya
t'øt'e guí øthʉ mahyɛgui ngu nuna.
14 Nu'bʉ́ ra Jesu bi yo zofo ra hmuntsja̱'i
ma'na'qui ne bi 'ñembi'ʉ:
—'Yødehʉ guí gathohʉ ne dá zo ri mfenihʉ núna
ma ga ma̱.
15 Nu'a̱ cʉt'a ja rá ne ra ja̱'i hingo gue'a̱ japi da
nts'oqui, pe nú'a̱ pøni de rá mfeni ha̱, go gue'a̱ japi
da nts'oqui.
16 Nu'a̱ tó'o ja rá t'øde pa da 'yøde, dá 'yøde núna
dí ma̱.
17 Nepʉ bi 'uegue'a̱ de ra hmuntsja̱'i, ne bi yʉt'a
ja ra ngu nú'a̱ xqui mihi, y nuni ja bi 'yambani sɛhɛ
yá nxadi te rí bønga nú'a̱ xqui xipa ya ja̱'i.
18 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue ne'ahʉ hinte ri fa̱dihʉ? ¿Ha hinguí
pa̱hʉ gue hingue nú'a̱ da zi ra ja̱'i go gue'a̱ da japi
da nts'oqui?
19 Ngue'a̱ nú'a̱ ts'i cʉt'atho ja rá mʉi 'na, ne pøni
ne hingui ts'ocua rá mfeni.
Njabʉ bi ma̱nga ra Jesu gue xá hño da ts'i gatho
ya nzaqui.
20 Nepʉ bi 'ñena:
—Nu'a̱ ri japi da nts'oca̱ ra ja̱'i, nú'ʉ ya ts'omfeni
beni.
21 Ngue'a̱ de ja rá ts'omfeni 'na, ja bí ehni
gatho nuya ya ts'ot'øt'e: ra nts'inga medintha̱ti, ra
nt'e'bɛhña̱, ra nthote,

22 ra mfe, ra ts'onc'at'i, ra nts'o'mʉi, ra nthate,
ra nts'o'yo, ra nts'ante, ra nt'ets'i, ne nú'ʉ to'o ri
hyøcua nú'ą te pɛ'tsa ma'na, ne nú'ʉ hingui pą̱di
nda'ą̱ ra hño nda'ą̱ ra 'ñʉ.
23 Gatho nuya ya ts'oqui bí ehe de yá ts'omfeni
ya ją̱'i, ne go guehya japi da nts'oqui.

'Nara 'bɛhñą̱ himrá me Israel bi gamfri ra Jesu (Mt. 15:21-28)

24 Nepʉ ra Jesu bøni de guehni ne bi ma ja ra
hai guetbʉ ra hnini Tiro ne Sidó. Ne ja bá cʉt'ini ja
'nara ngu, y himi ne to xa bą̱di hmą̱hą̱, pe 'bestho
bi fą̱tho.
25 Ha guetbʉ de guehni mi 'bʉhni 'nara 'bɛhñą̱
nú'ą̱ mi pɛ'tsa 'nará t'ixu gue mi pɛ'tsa 'nara
ts'ondą̱hi. Ne bi 'yøde gue xqui zøhni ra Jesu,
hangue nu'ą́ 'bestho bi ma bá c'ą̱'tsi ne bi
ndandiñą̱hmu ja yá ua'ą̱.
26 Nura 'bɛhñą̱'ą̱ himrá me Israel ngue'ą̱ mrá me
Sirofenicia. Nu'ą́ bi bą̱ntebi ra Jesu pa da 'yɛmba
ra ts'ondą̱hi nú'ą̱ mi pɛ'tsa rá t'ixu.
27 Pe ra Jesu bi 'ñembabi:

—'Mɛt'o mahyoni ga ø'tua ra hño ya me Israel,
ngue'ą̱ nu'bʉ 'mɛt'o ga ø'tua ra hño ya 'ra'ñoją̱'i
ngu'i, nu'bʉ́ ga nja ngu nú'ą̱ to'o hą̱mba yá hñuni
ya bą̱tsi pa da umba ya tsat'yo.

28 Nu'bʉ́ nú'ą̱ ra 'bɛhñą̱ bi dą̱tuabi ne bi 'ñembi:

—Majuą̱ni nú'ą̱ guí mą̱ Ndada, pe ya tsat'yo
tø'mtho nja'ti de ra mexa pa da gʉxa ya hangui
nú'ʉ da dagui de habʉ ri ñuni ya bą̱tsi.

29 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dą̱tuabi:

—Xcá thạdi xá hño, hangue pengui, grí ma ri ngu ne bá nu ri t'ixu gue ya xa bønga ra ts'ondạhi de gue'ạ.
30 Y nu mi zønga rá ngu nú'ạ ra 'bɛhñạ, bi zʉdi rá t'ixu mi 'bɛnga ja rá fidi ne ya xqui bønga ra ts'ondạhi de gue'ạ.

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara gogu

31 Nepʉ ra Jesu bi ma de guehni habʉ mi 'bʉ guetbʉ ra hnini Tiro, ne bi gat'a ja ra hnini Sidó ne bi thogui ja ra hai Decapoli pa bi yo menga ja ra ndehe Galilea.
32 Ne nuni ja bá ts'impani 'nara 'ñøhø mrá gogu ne mrá 'bane, y nú'ʉ to'o mri zi'ạ bi bạntebi ra Jesu da hñuxa rá 'yɛ ja gue'ạ pa da ñạni.
33 Nu'bʉ́ ra Jesu bi gʉca nú'ạ ra da'thi 'nambʉ de ra hmuntsjạ'i, ne bi dint'ua yá dedo ja yá gu, nepʉ bi zots'i yá dedo ne bi damba rá jạne nú'ạ ra 'ñøhø.
34 Nepʉ bi nøts'e pa mahets'i bi 'yɛnga rá ngạ'tsi ne bi 'ñembi:
—¡Efata! —nú'ạ́ ne da 'ñena: ¡Dá xogui ri gu ne ri ne!
35 Y 'bestho bi xo yá gu ne bi za bi 'yøde xá hño, ne bi tuqui rá jạne ne bi za bi ñạ xá hño.
36 Ha ra Jesu bi hñu'mba ra hñạ ya jạ'i gue hinto da xipi, pe nu'ʉ́ ma'na bi ma bá 'yonga ra 'bede.
37 Y ma'na xi mri 'yø ya jạ'i ne bi 'ñena'ʉ:
—Gatho nú'ạ øt'e xi xá hño, asta japi ya gogu da 'yøde, ne ya gone da ñạ.

8

Ra Jesu bi 'uinga thogui goho 'mo ya jạ'i (Mt. 15:32-39)

1 Ja nuya pa'ʉ xi bi munts'a ndunthi ya ja̱'i
ma'na'qui, ne mi otho te da zi'ʉ, hangue ra Jesu bi
zofo yá nxadi ne bi 'ñembabi:

2 —Xi dí hueca nuya ya ja̱'i ngue'a̱ ya xa 'mʉi hñu
pa con gueque ne otho te da zi.

3 'Bʉ ga pɛhni da ma yá ngu njabʉtho co ra
thuhu, xi'bʉ rí umba ra hødu má 'ñu ngue'a̱ 'ra xqui
'ñehe de yabʉ.

4 Pe yá nxadi bi 'ñembabi:

—¿Hanja da za ga 'uiñhʉ nuyʉ ya ja̱'i gue nuua
habʉ dí 'bʉhʉ go ra mbonthi?

5 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'yambabi yá nxadi ne bi 'ñembi:

—¿Hangu ya thuhme guí ha̱hʉ?

Nu'ʉ́ bi da̱tbi ne bi 'ñembi:

—Hønsɛ yoto.

6 Nu'bʉ́ ra Jesu bi xipa ya ja̱'i da hñudi. Nepʉ bi
gʉ nú'ʉ yoto ya thuhme ne bi umba njama̱di Aju̱a
rá Dada. Nepʉ bi hyeque ne bi umba yá nxadi pa
da xɛnbabi ya hmuntsja̱'i.

7 Nehe mi ha̱'ʉ 'raya t'ʉca hua̱ ne bi umba ra Jesu.
Nepʉ nu'á̱ bi 'yapa Aju̱a da ja̱pi, ne bi xipa yá nxadi
da umba ya ja̱'i ya zi xɛca hua̱.

8 Y gatho ya ja̱'i bi ñuni asta xi bi niña̱. Nepʉ ya
nxadi bi munts'a ya xɛni nú'ʉ bi bongui y bi ñuxa
yoto ya 'bøts'e.

9 Ha mi ngu goho 'mo ya 'ñøhø nú'ʉ bi ñuni, y
nuya 'bɛhña̱ ne ya ba̱tsi himbi ma 'mede. Nepʉ ra
Jesu bi 'ñedi'ʉ.

10 Ne nu'á̱ 'bestho bi bøxa ja ra motsa co yá nxadi
ne bi 'rats'i bi ma ja ra hai Dalmanuta.

Ya fariseo mi adi da t'utua 'nara nt'udi dega milagro
(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

11 Nepʉ 'raya fariseo bi ma bá tsʉdi ra Jesu ne bi mʉdi bi xaxi, ne bi xipi gue da 'yøt'e pa da hnequi 'nara nt'udi de mahets'i pa da hyandi'ʉ ua xi majuạni mrá 'mɛhni Ajuạ.
12 Nu'bʉ́ ra Jesu xi bi 'yɛnga 'nara ngạ'tsi ne bi 'ñena:
—¿Hanja nú'ahʉ guí 'bʉhʉ mapaya guí ahʉ ga øt'a 'nara nt'udi? Xi majuạni dí xi'ahʉ gue nuga hinga u't'ahʉ ni 'nara nt'udi.
13 Nu'bʉ́ nu'ạ́ 'bestho bi zohni'ʉ ne bi yopa bøxa ja ra motsa pa bi ma ri'nandi ra ndehe.

Ra nzoi de ya fariseo
(Mt. 16:5-12)

14 Ha nuyá nxadi xqui pumfri da hñạxa 'raya thuhme, hønsɛ 'natho mi hñạ'ʉ ja ra motsa.
15 Nepʉ ra Jesu bi zofo'ʉ ne bi 'ñembi:
—Jamasuhʉ de yá nzoi ya fariseo ne rá nzoi ra Erode.
16 Nu'bʉ́ yá nxadi bi 'ñémsɛ'ʉ 'na ngu 'na:
—Nuní xicjʉ njabʉ ngue'ạ hindí hạhʉ ra thuhme.
17 Pe ra Jesu bi bạtho te mi beñ'ʉ ne bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Hanja guí 'ñémfʉ gue otho ra thuhme? ¿Ha gue nsøctho'ạ oda ri mfenihʉ? ¿Ha gue hingui tsoda ri mfenihʉ de nú'ạ ra ts'ɛdi dí pɛ'tsi? Xi xá me ri corasohʉ.
18 Ja ri dahʉ pe hinguí hanthʉ, ne ja ri guhʉ pe hinguí øhʉ, nixi guí beñhʉ nú'ạ stá øt'e co nú'ʉ ya thuhme.

19 Xi nú'bʉ ndá xɛni nú'ʉ cʉt'a ya thuhme ne dá 'uinga cʉt'a 'mo ya ja̱'i, ¿hangu ya 'bøts'e gá xɛca thuhme bi bongui xa̱?

Y nu'ʉ́ bi da̱di bi 'ñena:

—'Rɛt'amayoho 'bøts'e.

20 Nepʉ bi 'ñena:

—Nehe xi nú'bʉ ndá xɛni nú'ʉ yoto ya thuhme ne dá 'uinga goho 'mo ya ja̱'i, ¿hangu ya 'bøts'e gá xɛca thuhme bi bongui xa̱?

Y nu'ʉ́ bi 'ñena:

—Yoto 'bøts'e.

21 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembi'ʉ:

—¿Y ne njabʉ hinxa zoda ri mfenihʉ de nuna ra ts'ɛdi dí hña̱?

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara goda nuni Betsaida

22 Nu'bʉ́ ra Jesu ne yá nxadi bi zøni ja ra hai Betsaida, ne ja guehni bá ts'impabi 'nara goda, y nú'ʉ to'o bá tsi bi ba̱ntebi gue da hñuxa rá 'yɛ ja gue'a̱ pa da ña̱ni.

23 Nu'bʉ́ ra Jesu bi cʉhna ra goda pa bi gʉca møte de ra hnini, ne bi go'tsuabi rá jini ja yá da, ne bi hñuxa yá 'yɛ ja gue'a̱, ne bi 'ñembi:

—¿Ha gue ja te guí handi?

24 Y nu'á̱ bi zøt'a yá da ne bi 'ñena:

—Dí handa ya ja̱'i di 'yo pe di hnequi ngu ya za.

25 Nu'bʉ́ ra Jesu bi yopa hñu'tsua yá 'yɛ ja yá da nú'a̱ ra goda, ne nu'á̱ bi ña̱ni ne xi bi hyandi xá hño gatho.

26 Nepʉ ra Jesu bi mɛhni da ma rá ngu, ne bi hña̱cuabi gue hinda yʉt'a ja ra hnini pa hinda xipa ya ja̱'i de guehni.

Ra Pedro bi mạ gue ra Jesu go gue'ạ ra Cristo (Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

27 'Mɛfa ra Jesu bi ma co yá nxadi ja ya t'ʉca hnini
nú'ʉ mi ja guetbʉ ra dạhni Cesarea de Filipo. Y de
má 'ñu nú'ạ́ bi 'yamba yá nxadi ne bi 'ñembi:
—¿Ha hingá øhʉ ya jạ'i mạ to'oguiga?
28 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñena:
—'Ra ena gue go gue'e grá Xuua Xi'tsate, ma'ra
ena grá bạdi Elía, ha nu ma'ra ena gue go gue'e 'na
de nú'ʉ ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ nú'ʉ mi 'bʉi maya'bʉ.
29 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'yambi'ʉ ne bi 'ñembi:
—Xi'ahʉ, ¿te guí mạ̃hʉ de gueque?
Y ra Pedro bi dạdi ne bi 'ñembi:
—Nu'i go gue'e grá Cristo xpá mɛñ'a'i Ajuạ pa gui
ndạ.
30 Nu'bʉ́ ra Jesu bi hñu'mba ra hñạ gue hinda
xipa ma'ra ya jạ'i mi to'o'ạ.

Ra Jesu bi mạ de rá du (Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

31 Nepʉ ra Jesu bi mʉdi bi xipabi yá nxadi nú'ạ
ma da t'ø'tuabi, ne bi 'ñembi'ʉ:
—Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i pɛ'tsi ma da sufri ndun-
thi. Ya ndạxjua ndạ ne ya ndạ gá macjạ ne ya
xahnate de ra ley ma da ʉtsa asta da hñu yá mʉi
da hyo, pe rá hñupa da yopa nte de rá du.
32 Bi xipi'ʉ co ya noya hinxá hñei, hangue ra
Pedro bi gʉqui 'nambʉ ne bi mʉdi bi zʉi pa hinda
'yøt'e njabʉ.
33 Nu'bʉ́ ra Jesu bi mpʉnts'i ne bi hyanda gatho
yá nxadi ne bi zʉi ra Pedro bi 'ñembi:
—¡'Uegue de gueque, nu'i guí hạmpa rá ts'ɛdi ra
Satá hangue guí xica njabʉ! Ngue'ạ nu'í hinguí mạ

ngu nú'ą̱ mą̱nga Ajuą̱, nu'í guí øt'a nú'ą̱ go yá paha ya ją̱'i.
34 Nepʉ bi zohna yá nxadi ne ya ją̱'i ne bi
'ñembabi'ʉ:
—Nu'ą̱ tó'o da ne da dɛngagui, hinda za da
'øt'e nú'ą̱ go rá paha sɛhɛ. Mahyoni da dɛngagui
masque da tho ya nt'ʉtsate ne ya 'bɛtsa asta rá du.
35 Nu'ą̱ tó'o da ñą̱nga rá te por hinda dɛngagui,
nú'ą́ ma da 'bɛdi rá te. Pe nu'ą̱ tó'o da 'ñɛi pa da du
po rá ngueque ne po ra mą̱ca noya, nú'ą́ da zʉ rá
te pa nzą̱ntho.
36 ¿Te rá 'bɛ da dą̱hą̱ 'nara ją̱'i 'bʉ da mɛ'tsa gatho
ya hño de ra ximhai, y ne da 'mɛdi rá te? Otho.
37 Ngue'ą̱ ni 'na de nuya hño'ʉ hinda za da pøhøbi
rá te.
38 Nu'ą̱ tó'o da gøngagui ne da ntsa da mą̱nga
ma noya ja yá thandi ya 'øt'ats'oqui gá ją̱'i ne
ya 'ñą̱gamfri, 'mɛfa necagui ma ga mą̱ gue hindí
pą̱di'ą̱ nehe nu xcrá yopa pengaua. Nura pa'ą̱ ma
ga 'ño'be ya ɛnxɛ, ne ga hnequi co rá nsunda Ajuą̱
ma Dada.

9

1 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuą̱ni dí xi'ahʉ, 'ra de gue'ahʉ guí
'bʉhʉua gri tethohʉ ma gui hyanduahʉ rá ts'ɛdi ra
Ndą̱ de mahets'i sta 'ñehe.

Bi mpadi rá 'bai ra Jesu
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

2 Rá 'rato ma pa, ra Jesu bi zixa ra Pedro, ra Cobo
ne ra Xuua, ne bi ma sɛhɛ'ʉ ja 'nara t'øhø xá hñets'i.
Y ne de guehni ja bi mpadini rá 'bai ra Jesu ja yá
thandi'ʉ.

3 Nurá he xi bi huɛxqui ne xi bi t'axqui ngu ra
tsɛ, y jo'o ni 'nara meni nuua ja ra ximhai da japi
da t'axca 'nara he ngu'ạ.
4 Nepʉ de guehni nuyá nxadi bi hyandi'ʉ gue mi
ñạui'ạ ndu ra Elía ne ndu ra Moise nú'ʉ myá 'mɛhni
Ajuạ.
5 Hangue nura Pedro bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma Xahnate'i, ¡pøde xá hño ga 'bʉhʉua! Xi'bʉ
ga hocje hñu ya zi jạ'tsi, 'na pa gue'e, ma'na pa ra
Moise, ha nu ma'na pa ra Elía.
6 Nuya nxadi xi bi ntsu, hangue ra Pedro ngu bi
'bɛ rá mfeni ne himi pạ nú'ạ mi mạ.
7 Nepʉ bi go'mi'ʉ 'nara guui, ne de guehni ja ra
guui bi nt'øde 'nara noya bi 'ñena:
—Nuna guehna ma hmạca T'ʉ. 'Yøhʉ nú'ạ mạ.
8 Y 'mɛfa ya nxadi bi hyandi gue ya mi jo'oni nú'ʉ
ma'ra, hønsɛ ra Jesu mi 'basɛni.
9 Y nu mi gại'ʉ de ra t'øhø, ra Jesu bi hñu'mba ra
hñạ nú'ʉ hñu yá nxadi, ne bi 'ñembi:
—Oto xqui ma gui xiphʉ de nú'ạ xcá hyanthʉ
asta hinda yopa nte de rá du Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i.
10 Hangue nú'ʉ hñu ya nxadi hinto bi xipabi de
nú'ạ xqui hyant'ʉ. Pe nu'ʉ́ mri 'ñámbi 'na ngu
ma'na, ne mi eñ'ʉ:
—¿Te rí bønga nú'ạ ra noya bi 'ñena gue asta
hinda yopa nte'ạ de rá du?
11 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi 'yambabi'ạ ne bi 'ñembabi:
—¿Hanja enga ya xahnate de ra ley gue 'mɛt'o ma
da 'ñehe ra Elía nepʉ ja da 'ñehe ra Cristo nú'ạ rá
'mɛhni Ajuạ pa da e da ndạ?
12 Nu'bʉ́ nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Hąhą, go rá mʉdi ma da 'ñehe ra Elía pa da zofo ya ją'i da ñobri de yá ts'oqui ja rá thandi Ąjuą, nepʉ ja da 'ñehe Nú'ą To'o bi e bi Nją'i. ¿Xi te mąnga ja ra Mąca T'ofo de Nú'ą To'o bi e bi Nją'i? Nu'ą mą, mą gue ma da tho ya ʉgui ne da t'ʉtsa.

13 Pe de nú'ą gá 'yangahʉ de ra Elía, dí xi'ahʉ gue ya xa zøhø'ą, y nuya ją'i bi 'yø'tuabi nú'ą go bi ne'ʉ, ngu xa nt'ofo ja ra Mąca T'ofo njabʉ bi t'ø'tuabi'ą.

Ra Jesu bi 'yɛmba 'nara ts'ondąhi 'nara ts'ʉnt'ʉ (Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

14 Nu de ya xqui menc'ʉ de ja ra t'øhø y ya mi ma da zøhø habʉ mi 'bʉi nú'ʉ ma'ra ya nxadi, bi hyanda 'nara dąnga hmuntsją'i xqui got'atho nú'ʉ ma'ra ya nxadi, ne mi 'bahuini ya xahnate de ra ley mri ntsanoyaui'ʉ.

15 Ha nu mi hyanda ya ją'i bi zønga ra Jesu, himi pądi te da beñ'ʉ, ne bi nest'ihi bi ma bá zɛngua.

16 Ha nura Jesu bi 'yambabi yá nxadi ne bi 'ñembi:

—¿Te ma noya nguí mąñhʉ con guehyʉ?

17 Nepʉ 'nara ją'i nú'ą mi 'ba ja ra hmuntsją'i bi dądi ne bi 'ñena:

—Ma Xahnate'i, dra zin'aua 'nama t'ʉ pɛ'tsa 'nara ts'ondąhi xa japi xa ngone.

18 Y nura ora da 'ñąmbabi ri japi da dagui habʉraza, ne asta ri gust'a yá ts'i ne ɛnts'a ra fʉgui ja rá ne, y ya xi xa papa rá mʉi. Ya stá xipa ri nxadi pa da 'yɛmbahmą nura ts'ondąhi'ą, pe nuyʉ hinxa za xa 'yɛmbabi.

19 Nu'bʉ́ nura Jesu bi dądi ne bi 'ñena:

—¡Gyá 'ña̱gamfrihʉ! ¿Asta ha'mʉ gui camfrihʉ? ¿Asta ha'mʉ ma ga tsɛ't'a ri 'mʉihʉ? Bá tsincahʉua nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ.

20 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi zi'tsuabi nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ, ha nura ts'onda̱hi nu mi hyanda ra Jesu mi 'bahni, bi japa nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ bi dagui ne mi ta̱ni ne mi ɛnts'a ra fʉgui ja rá ne.

21 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'yamba rá dada nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ ne bi 'ñembi:

—¿Hangu pɛ'tsi de xa mʉdi njani?

Ha nu'á̱ bi 'ñena:

—Desde mi notsi ya mi njani.

22 Ndunthi ya 'mi'qui ra ts'onda̱hi høt'a ja ra tsibi o ja ya mothe pa da hyo hma̱ha̱. Hangue 'bʉ da za te gui 'yø'tuahma̱, huegahe gui faxcahe.

23 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:

—Nu'i guí ena: 'Bʉ da za. 'Bʉ ja ri jamfri ha̱, gatho da za.

24 Nu'bʉ́ rá dada nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ bi da̱di nts'ɛdi ne bi 'ñena:

—¡Dí camfri, pe faxcagui pa ma'na ga camfri!

25 Nu'bʉ́ ra Jesu bi hyandi gue ra hmuntsja̱'i mi 'yo rí ts'i'mi'a̱, hangue nu'á̱ 'bestho bi 'ñembabi ra ts'onda̱hi:

—Nú'i ts'onda̱hi go xcá japi xa ngone ne xa ngogu nuna ts'ʉnt'ʉ, pe nubyá nuga dí 'bɛp'a'i gui pøni de guehni ne hinhya'mʉ gui yopa cʉt'a ma'na'qui.

26 Nepʉ nú'a̱ ra ts'onda̱hi bi mafi, ha nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ bi 'ñá̱mba ra ndusɛ ma'na'qui, y ra ora'a̱ bi bønga ra ts'onda̱hi. Ha nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ mi 'bɛni 'ñena xqui du. Ne ndunthi ya ja̱'i bi 'ñena gue xqui du.

27 Pe ra Jesu bi mipa rá 'yɛ pa bi gʉts'i'a̱, nepʉ
nura ts'ʉnt'ʉ 'bestho bi 'mai.
28 Y nu mi yʉt'a ra Jesu ja ra ngu nú'a̱ xqui mihi,
yá nxadi bi 'yambabi ne bi 'ñembabi:
—¿Hanja himbi za dá ɛñhe nú'a̱ ra ts'onda̱hi?
29 Nu'bʉ́ nu'á̱ bi 'ñembabi'ʉ:
—Ya ts'onda̱hi ngu nú'a̱ dá ɛnibya, nu'ʉ́ da za da
'yɛni 'na, pe mahyoni da ayuna 'na ne da 'yapabi
Ajua̱ con gatho rá mʉi.

Ra Jesu bi yopa ma̱ de rá du
(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

30 Nepʉ nu'ʉ́ bi bøni de guehni, bi gat'i ja ra hai
Galilea, y ra Jesu himi ne to xa ba̱di ua mi 'yoni,
31 ngue'a̱ mi xahna yá nxadi, mi embabi'ʉ:
—Nú'a̱ To'o bi e bi Nja̱'i ma da t'ɛnt'ua ja yá 'yɛ
ya ja̱'i, ha nu'ʉ́ ma da hyo, pe rá hñupa ma da yopa
nte de rá du.
32 Pe nuyá nxadi himbi ba̱di te mri bønga nuya
noya bi xipabi'ʉ, ne mi tsu da 'yambabi.

Nú'a̱ to'o ma'na ma da nja rá nsu
(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

33 Nepʉ bi yopa mengui'ʉ pa Ncapernau ne bi
yʉt'i mbo ja ra ngu nú'a̱ xqui mihi. Nu'bʉ́ ra Jesu
bi 'yambabi yá nxadi ne bi 'ñembi:
—¿Te rá 'bɛ nguí ma̱ñhʉ má 'ñu?
34 Pe nu'ʉ́ hinte bi da̱di, ngue'a̱ de má 'ñu mi
ntsanoyasɛ'ʉ ne mri 'ñámbi to'o 'na de gue'ʉ da
ua'a̱ da ma̱.
35 Nu'bʉ́ ra Jesu bi hñudi ne bi zofo nú'ʉ
'rɛt'amayoho yá nxadi ne bi 'ñembabi:
—Nu'a̱ tó'o da ne da nda̱ngui, osta ma da 'ñets'i.
Nu'a̱ da 'yøt'e, dá mɛpa nú'ʉ ma'ra.

36 Nepʉ bi 'ba'ma 'nara zi bạtsi madetho de yá nxadi, nepʉ bi dɛts'i ne bi 'ñembabi'ʉ:

37 —Nu'ạ tó'o da umba ntsaya de ja ma thuhu 'nara zi bạtsi ngu núna drí dɛts'i, ja ra uɛnda go 'raca ntsaya. Y nu'ạ tó'o 'raca ntsaya, ja ra uɛnda go umba ntsaya Ajuạ ma Dada nú'ạ to'o bá pɛncaguiua.

Nu'ʉ tó'o hingui ʉtsaguihʉ, go gue'ʉ 'bʉi con guecjʉ

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

38 Nu'bʉ́ ra Xuua bi 'ñembi:

—Ma Xahnate'i, stá hanthe 'nara jạ'i gue de ri thuhu mi ɛnga ya ts'ondạhi, y nuje dá hạcuahe gue ya hinda 'yøt'a njabʉ, ngue'ạ nura jạ'i'ạ hingui 'yo 'nadbʉ con guecjʉ.

39 Pe ra Jesu bi dạdi:

—Oguí hạcuahʉ, ngue'ạ nu'ạ tó'o da 'yøt'a 'nara nt'udi de ma thuhuga, nu'ạ́ hinga 'bestho ma da pata rá mfeni nixi da ñạma'ñʉ de gueque.

40 Ngue'ạ nú'ʉ hingui ʉtsaguihʉ, go gue'ʉ 'bʉi con guecjʉ.

41 Ha nu'ạ tó'o da 'ra'ahʉ mạdi ts'ʉ ra zi dehe de ja ma thuhu ngue'ạ guí tɛngahʉ, nura jạ'i'ạ ma da hñạnga rá thạhạ.

Ra Jesu bi mạ gue ga nsuhʉ pa hinga øthʉ ya ts'oqui

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

42 Nu'ạ tó'o da ts'ocua rá mfeni 'na de gue nuya ya zi bạtsi xa gamfrigui, nú'ạ ra jạ'i'ạ ma'na xá hño da ts'ʉtua ja rá 'yʉga 'nara do strá hñʉ ne dra thøt'a ja ra ndehe.

43 Nu'bʉ 'nari 'yɛ ja'a'i gui 'yøt'a 'nara ts'oqui,
ma'na xá hño hyɛqui, ngue'ạ ma'na xá hño gui
cʉt'a habʉ bí ja ra te pa nzạntho co 'nada ri 'yɛ,
que di ja yoho ri 'yɛ ne gui ma ja ra nidu habʉ
hinhya'mʉ ma da huet'a ra tsibi.
44 Y nuni ja bí 'bʉhni nehe ya zu'ue nú'ʉ da zipa
yá ngø nú'ʉ to'o da zønini, ne bí zø ra tsibi pa
nzạntho.
45 Ha nu'bʉ 'nari ua ja'a'i gui 'yøt'a 'nara ts'oqui,
ma'na xá hño hyɛqui, ngue'ạ ma'na xá hño gui
cʉt'a habʉ bí ja ra te pa nzạntho co 'nada ri ua,
que di ja yoho ri ua ne gui ma ja ra nidu habʉ
hinhya'mʉ ma da huet'a ra tsibi.
46 Y nuni ja bí 'bʉhni nehe ya zu'ue nú'ʉ da zipa
yá ngø nú'ʉ to'o da zønini, ne bí zø ra tsibi pa
nzạntho.
47 Ha nu'bʉ 'nari da ja'a'i gui 'yøt'a 'nara ts'oqui,
ma'na xá hño hñại, ngue'ạ ma'na xá hño gui cʉt'a
habʉ bí manda Ajuạ co 'nada ri da, que di ja yoho
ri da ne gui ma ja ra nidu habʉ hinhya'mʉ ma da
huet'a ra tsibi.
48 Y nuni ja bí 'bʉhni nehe ya zu'ue nú'ʉ da zipa
yá ngø nú'ʉ to'o da zønini, ne bí zø ra tsibi pa
nzạntho.

49 Ngue'ạ gatho'ihʉ mahyoni gui tsɛthʉ ya
ts'othogui ne hingui 'yøthʉ nú'ạ go ri hnesɛhʉ,
pa njabʉ gui pøñhʉ xá hño ja rá thandi Ajuạ. Ma
gui njahʉ nehe ngu ya 'baha nú'ʉ t'umbabi Ajuạ,
nú'ʉ́ pɛ'tsi da dạ ja ra tsibi pa da hogui ne t'ʉ'tsua
ra u.
50 Xá hño ra u, pe nu'bʉ ya da 'bɛ rá hño, ¿hanja
da za da cʉqui? Hingui tsa. Nu'ahʉ njahʉ ngu ra
hoga u, 'yøthʉ xá hño, ne 'bʉhʉ co 'nara hoga'mʉi

'na ngu 'na.

10

Ra Jesu bi mạ de ra nxuni
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

1 Nepʉ ra Jesu bønga de Ncapernau, ne bi 'ño
ja ra hai Judea ne ja ra hai ri'nandi ra dạthe Jordá.
Y nehe ja guehni bi munts'ni ndunthi ya jạ'i, ne ra
Jesu bi mʉdi bi xahni ngu mrá nzại'ạ.
2 Nu'bʉ́ bi jonga 'raya fariseo pa da xaxi, hangue
bi 'yamba 'nara nt'ani bi 'ñembabi:
—¿Ha gue ja ra nsɛqui da hyɛpʉ rá 'bɛhñạ 'nara
'ñøhø?
3 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'yambabi'ʉ nehe, ne bi
'ñembabi:
—Xi ra Moise, ¿te bi xi'ahʉ de gue'ạ?
4 Y ya fariseo bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nura Moise bi unga nsɛqui gue da thoca 'nara
t'ofo dega nxuni, ne njabʉ hạ, da za da nxungüi rá
'bɛhñạ 'nara 'ñøhø.
5 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nura Moise bi unga nsɛqui gue da t'øt'a njabʉ
ngue'ạ nu'ahʉ́ xi xa megui ri corasohʉ.
6 Pe desde rá mʉdi himi njabʉ, ngue'ạ ra Mạca
T'ofo ena gue Ajuạ "bi hyoca ra 'ñøhø ne ra 'bɛhñạ".
7 "Hangue 'nara 'ñøhø da zopʉ rá dada ne rá
nạnạ pa go da 'mʉhui rá 'bɛhñạ,
8 y de ri yoho, ya da 'natho." Njabʉ mạnga
ra Mạca T'ofo. Hangue nú'ạ ra 'ñøhø ne nú'ạ ra
'bɛhñạ ya ri 'natho, hingue ri yoho.
9 Hangue nú'ʉ xa pɛhna Ajuạ, ni 'nara jạ'i hinda
za da 'ueque'ʉ.

10 Y nu mi menc'ʉ pa ja ra ngu habʉ xqui mihi,
yá nxadi ra Jesu bi 'yambi'ʉ nehe de ra nxuni.
11 Hangue nu'ą́ bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ą tó'o da hyɛpʉ rá 'bɛhñą ne da nthątui
ma'na, ya bi 'yøt'a 'nara ts'oqui ngue'ą xa hyɛpʉ
nú'ą rá mʉdi 'bɛhñą xa nthątui.
12 Ha nu'bʉ 'nara 'bɛhñą da hyɛpʉ rá dąme ne da
nthątui ma'na ra 'ñøhø, ya bi 'yøt'a 'nara ts'oqui
ngue'ą xa hyɛpʉ nú'ą rá mʉdi dąme xa nthątui.

Ra Jesu bi jąpa ya bątsi
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

13 'Mɛfa, bi ts'i'tsua ya bątsi ra Jesu pa da hñuxa
rá 'yɛ ja gue'ʉ pa da jąpi. Pe nuyá nxadi bi mʉdi bi
guui nú'ʉ to'o mri zi ya bątsi.
14 Pe nu mi hyanda ra Jesu gue mi øt'a njabʉ yá
nxadi, nu'ą́ bi bø rá cuɛ ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Oguí hącuahʉ ya zi bątsi da 'ñe da zʉcagui,
ngue'ą nu'ʉ tó'o da 'mʉi ja rá hmanda Ajuą, mahy-
oni da nja ngu nuya ya zi bątsi.
15 Xi majuąni dí xi'ahʉ, nu'ą tó'o hinda nja ngu
'nara zi bątsi pa da 'mʉi ja rá hmanda Ajuą, hinda
za da yʉt'a ja rá hmanda Ajuą.
16 Nepʉ ra Jesu bi dɛxa ya zi bątsi ne bi hñuxa yá
'yɛ ja gue'ʉ ne bi 'yapabi Ajuą rá Dada da jąpi'ʉ.

'Nara bąsją'i mrá rico bi ñąui ra Jesu
(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

17 Y de ya mi 'ba'ñu ra Jesu, bi zøhø 'nara 'ñøhø
mbra nest'ihi, ne bi ndandiñąhmu ja yá ua'ą ne bi
'ñembabi:
—Nu'i Xahnate, 'nagrá hoją'i, ¿te 'bɛ da za ga øt'e
pa da za ga tsʉ ra te pa nzątho?
18 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:

—¿Hanja guí engagui drá hoja̱'i? Hønsɛ 'natho to'o ra hoja̱'i, y nú'á̱ go gue'a̱ Aju̱a̱.
19 Ya guí pa̱di nda'ʉ gue'ʉ ya hmanda: “Oxqui ntsinga medinthą̱ti, oxqui hñote, oxqui mpe, oxqui jʉ'tsua ya nc'uamba ri miqu'eiui, oxqui hat'a ri miqu'eiui, umba ra t'equ'ei ri dada ne ri na̱na̱ ne su'ʉ.”
20 Nu'bʉ́ nú'a̱ ra 'ñøhø bi da̱di ne bi 'ñena:
—Xahnate, gatho nuya hmandaya stá øt'e desde stá mba̱tsi.
21 Nu'bʉ́ ra Jesu bi hyandi dega hma̱te ne bi 'ñembabi:
—'Natho nú'a̱ grí 'bɛdi gui 'yøt'e. Guí ma gui pa gatho nú'a̱ guí pɛ'tsi ne gui hyecuabi ya hyoya. Njabʉ ha̱, da za gui hña̱nga ya hoga hño de mahets'i. Nepʉ gui ehe gui tɛngagui ne gui tsɛta gatho nú'a̱ da 'ñe'a'i asta ri du.
22 Pe nu mi 'yøde'a̱ nú'ʉ ya noya bi xipa ra Jesu, xi bi du rá mʉi y bi ma njabʉ co ra dumʉi, ngue'a̱ xi mrá rico.
23 Nu'bʉ́ ra Jesu bi mpʉnts'i ne bi hyanda yá nxadi, nepʉ bi 'ñembabi'ʉ:
—¡Xi rá hñei da yʉt'a 'nara rico ja rá hmanda Aju̱a̱!
24 Ha nuyá nxadi himi pa̱di te da beni de nú'a̱ xqui ma̱ñ'a̱. Hangue nu'á̱ bi yopa xipa ma'na'qui ne bi 'ñembi:
—Ma zi t'ʉ'ihʉ, ¡xi rá hñei da yʉt'a ja rá hmanda Aju̱a̱ nú'ʉ to'o hu yá mʉi gue co nú'a̱ te pɛ'tsi ma da mpøhø!
25 Ma'na hinxá hñei da thogui 'nara cameyo ja rá gu 'nara 'yofri que 'nara rico da yʉt'a ja rá hmanda Aju̱a̱.

26 Hangue nuyá nxadi'ạ ma'na himi pạdi te da
beni, ne mri 'ñémbabi 'na ngu ma'na:
—Nu'bʉ njabʉ, ¿to'o ja da za da mpøhø?
27 Nu'bʉ́ ra Jesu bi nhyandui'ʉ ne bi 'ñembi:
—Ya jạ'i hingui tsa da mpøhø sɛhɛ, pe co rá
mfats'i Ajuạ hạ, ngue'ạ pa Ajuạ hinte rá hñei.
28 Nepʉ de gue'ạ bi dạdi ra Pedro ne bi 'ñembabi:
—Nuje stá tsohebʉ gatho nú'ạ te ndí pɛ'tshe pa
dá tɛn'ahe.
29 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuạni dí xi'ahʉ, nu'ʉ tó'o da zogui yá ngu,
yá cu, yá nju, yá dada, yá nạnạ, yá bạtsi, ne yá hai
po rá ngueque ne po rá ngue ra mạca noya,
30 nu'ʉ́ ma da hñạnga núbya mapaya 'na nthebe
de nú'ạ te xa zogui, ngu yá ngu, yá cu, yá nju,
yá nạnạ, yá bạtsi, yá hai, masque co ndunthi ra
nt'ʉtsate, y nepʉ rá ñoho ra 'mʉi ma da hñạnga
'nara hoga te pa nzạntho.
31 Pe nu'ʉ tó'o ya dạnguibya, nura pa'ạ ma da
notsi'ʉ, ha nu'ʉ tó'o ya notsibya, nura pa'ạ ma da
ndạngui'ʉ.

Ra Jesu bi yopa mạ de rá du
(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

32 Nura Jesu bi ne ra 'ñu co yá nxadi pa bi ma
Jerusale. Y nú'ạ́ go bi 'mɛt'o'ạ de gue'ʉ, y nu'ʉ́
himi pạdi te da beni de gue'ạ. Hangue nu'ʉ́ ngu
mi tsu, ne mri 'bɛfatho de gue'ạ. Nepʉ nura Jesu
bi 'ueca 'nambʉ nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi pa bi
yopa xipabi gatho nú'ạ mi ma da thogui'ạ.
33 Ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nubya drá maha Jerusale, ne dí ne ga 'ra'ahʉ
nt'øde de Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i. Nú'ạ́ ma dra da

de guehni ja yá 'yɛ ya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley, ne nu'ʉ́ ma da 'yɛ'mbi da hyo, ne ma da 'yɛnt'uabi ja yá 'yɛ nú'ʉ hingyá xodyo pa da hyo'ạ.
34 Nu'ʉ́ ma da 'yø'tua ra buhla ne da na'mbi ne da zots'i, nepʉ ja da hyo'ạ. Pe rá hñupa ma da yopa nte de rá du.

Ra Cobo ne ra Xuua bi 'yadi 'nara favo (Mt. 20:20-28)

35 Nepʉ nura Cobo ne ra Xuua nú'ʉ yá t'ʉ ra Sebedeo bi joni ja ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Ma zi Xahnate'ihe, dí ne gui øtcahe ra mạte gui 'racje nú'ạ ma ga a'a'ihe.
36 Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi dạtuabi'ʉ ne bi 'ñembabi:
—¿Te rá 'bɛ guí ne ga ø't'ahʉ?
37 Y nu'ʉ́ bi 'ñena:
—Dí nehe ga hudihe 'na ja ri 'ñɛi, 'na ja ri ngạhạ, nu xcrí hñudi ja ri hudi de ri ts'ʉtbi.
38 Pe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nixi hinguí pạhʉ nú'ạ guí ahʉ. 'Bʉ guí ahʉ njabʉ, ¿ha guí hanthʉ gui tsɛthʉ ya ts'othogui ngu nú'ʉ ma ga thoguiga, ne gui tsɛthʉ ya ʉgui ngu nú'ʉ ma ga tsɛtca?
39 Ha nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Hạhạ, ga tsɛthe.
Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Majuạni ma gui tsɛthʉ ya ts'othogui ne ma gui tsɛthʉ ya ʉgui ngu nú'ʉ ma ga tsɛtca.
40 Pe nuga hingo ma ga huancá to'o ma da hñudi ja ma 'ñɛi ne ja ma ngạhạ. Numa Dada go gue'ạ pạdi to'o ma da hñudini.
41 Pe nu mi 'yøde nú'ʉ má 'rɛt'a ya nxadi gue ra Cobo ne ra Xuua mi adi da hñuhui ra Jesu, nu'ʉ́ bi bø yá cuɛ ngue'ạ hanja go mi adi da hñuhni'ʉ.

42 Nu'bʉ́ ra Jesu bi zohna yá nxadi ne bi 'ñembabi:
—Guí pa̱hʉ xá hño gue nuya da̱nga nda̱ de guecua ja ra ximhai ri manda gatho yá hnini, ne nú'a̱ go da ma̱ñ'ʉ go gue'a̱ da t'øt'e.
43 Pe nu'ahʉ́ oxqui ma gui 'yøthʉ njabʉ. 'Bʉ 'na de gue'ahʉ guí ne gui nda̱nguihʉ, mahyoni go gui pɛphʉ nuyʉ ma'ra.
44 Ne nu'bʉ 'na de gue'ahʉ guí ne gui nda̱hʉ de nuyʉ ma'ra, mahyoni go gui 'mɛgohʉ.
45 Nú'a̱ To'o bi e bi Nja̱'i, nu'á̱ hinxpá 'ñehe pa go da 'bɛpabi, nu'á̱ xpá 'ñehe pa go da 'mɛgo ne pa da unga rá te pa da gu'tua gatho yá ts'oqui ya ja̱'i.

Ra Jesu bi 'yøthe ra Bartimeo mrá goda (Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

46 Nepʉ ra Jesu bi zønga Jericó co yá nxadi, ne 'bestho bøni de guehni ne bi dɛni 'nara hmuntsja̱'i. Y nuni ja ra ña̱nga 'ñu mi huhni 'nara goda mrá thuhu ra Bartimeo mrá t'ʉ ra Timeo, mi huhni mi pɛti.
47 Y nu mi 'yøde gue go mi gue'a̱ ra Jesu me Nasare nú'a̱ ya mi ma da thohni, nu'bʉ́ nu'á̱ bi mʉdi bi mafi ne bi 'ñena:
—¡Nu'i Jesu, rá T'ʉ'i ndu ra nda̱ Davi, huegagui!
48 Pe ndunthi ya ja̱'i bi zʉi ne bi 'ñembabi da go'ta rá ne. Pe nu'á̱ ma'na xi mi mafi nts'ɛdi mi ena:
—¡Nu'i rá T'ʉ'i ndu ra nda̱ Davi, huegagui!
49 Mi 'yøde ra Jesu 'bestho bi 'mai, ne bi mɛhni to da tsimpa nú'a̱ ra goda. Y nu'ʉ́ bá ma'ti'a̱ ne bi 'ñembabi:
—'Bai bá ehe, oguí tu ri mʉi, bí tøp'a'i 'na̱.
50 Nu'bʉ́ nu'á̱ 'bestho bi hña̱ca rá pat'i ne bi da̱ma 'mai bi ma bá tsʉ ra Jesu.

51 Y ra Jesu bi 'ñembabi:
—¿Te 'bɛ guí ne ga ø't'a'i?
Ha nura goda bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Ma Xahnate'i, dí ne ga yopa handi ma'na'qui.
52 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—Grí ma, co ri jamfri ya xcá ñạni.
Y 'bestho ra ora'ạ bi za bi hyandi, ne bi dɛna ra Jesu.

11

Ra Jesu bi yʉt'a Jerusale
(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

1 Ra Jesu ne yá nxadi ya mi ma da zønga Jerusale, ne mi 'yo guetbʉ de Betfage ne Betania, nehe guetbʉ ra t'øhø 'bo Olivo, hangue ra Jesu bi mɛhna yoho yá nxadi pa da 'mɛt'o,
2 ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Grí maha ja nuni ra t'ʉca hnini bí jani, ne nu xcrí tsøñhʉni gui tsʉhʉ 'nara zi burru di thạt'i nú'ạ hinto xa tøguetho. Bá xo'thʉ ne bá tsincahʉua.
3 Ha nu'bʉ to'o da 'yañ'ahʉ ne da 'ñeñ'ahʉ hanja guí øthʉ njabʉ, 'ñembabihʉ: "Ra zi Hmu bí honi, nepʉ 'mɛfa ma ga yopa tsin'ahe ma'na'qui," gui 'ñembabihʉ njabʉ.
4 Nu'bʉ́ nú'ʉ yoho yá nxadi bi ma ja nú'ạ ra t'ʉca hnini, ne ja bá tsʉhni 'nara zi burru mi thạt'a møte ja 'nara gosthi ja rá hyo ra 'ñu, ne bá xo'ti'ʉ.
5 Y mi 'bahni 'raya jạ'i bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Te gui japhʉ nú'ạ ra burru guí xo'thʉ?
6 Ha nuya nxadi bi dạdi ngu xqui xipa ra Jesu, hangue nú'ʉ ya jạ'i bi hyopi bi zits'i.

7 Nepʉ nu'ʉ́ bá tsimpa ra Jesu nú'a̱ ra burru, y bi
hña̱ca yá pat'i'ʉ pa bi xi'tsua ra burru pa bi tøgue'a̱.
8 Nepʉ ra hmuntsja̱'i bi hña̱ca yá pat'i pa bi mø
ja ra 'ñu, ha nu ma'ra mi toca ya 'yɛza pa mi pøgue
nehe ja ra 'ñu.
9 Y nú'ʉ to'o mri 'bɛfa ne mri 'bɛt'o mi thø ya
hmafi mi ena:
—¡Xá nsunda núni xpá mɛncahʉ Ajua̱! ¡Ajua̱ da
ja̱pni!
10 ¡Ajua̱ da ja̱pi núni ma da nda̱! Nuni go guehni
ra nda̱ xqui hña̱'tuabi ndu ma dadahʉ ra nda̱ Davi.
¡Xá nsunda Ajua̱ bí 'bʉi mahets'i!
11 Nepʉ ra Jesu bi yʉt'a Jerusale ne gá yʉt'a ja ra
nda̱nija̱, ne bi hyanda xá hño gatho nú'a̱ mi jani
mbo ra nda̱nija̱. Y coñ'a ya bi nde, nu'á̱ bi bøni
de guehni bi ma Betania co nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá
nxadi.

Ra Jesu bi zʉi 'nara 'bai gá igo
(Mt. 21:18-19)

12 Y rá hyax'a̱ ra Jesu ne yá nxadi bønga de
Betania, y de má 'ñu bi zʉ ra thuhu'a̱.
13 Ne dega yabʉ bi hyanda 'nara 'bai gá igo mi
c'amtho, hangue bi ma bá c'a̱'tshma̱ ua mi tø yá
igo. Pe nu mi zønini hinte bi zʉdi, mi 'ra'ta yá xi
ngue'a̱ mri 'bɛtho da nøgue.
14 Hangue ra Jesu bi 'ñembabi ra 'bai gá igo:
—Hinhya'mʉ ma da yopa nøgue ri igo.
Ha yá nxadi bi 'yøde nú'a̱ bi ma̱.

Ra Jesu bi 'yɛnga nú'ʉ mri mpa mbo ra nda̱nija̱
(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

15 Nepʉ bi yopa zøñ'ʉ Jerusale, y ra Jesu bi yopa
yʉt'a ja ra nda̱nija̱ ne bi mʉdi bi 'yɛnga gatho nú'ʉ

mi 'bʉhni mri mpa ne mri ntai mbo ra nija̱. Bi pʉnts'ua yá mexa nú'ʉ ya mpatboja̱ ne yá thuhni nú'ʉ to'o mi pa ya domitsu.

16 Ne ya himbi hopi to bi thoguini pa da hña̱xa
ya t'øt'e.
17 Nepʉ nu'á̱ bi xipabi ya ja̱'i ne bi 'ñembabi:

—¿Ha hinguí pa̱hʉ gue xa nt'ofo ja ra Ma̱ca T'ofo ne ena: “Numa ngu rá thuhu ra ngu dega nsadi pa gatho ya hnini”? Ha nu'ahʉ́ go xcá 'yøt'athohʉ ra ngu dega mfe.

18 Nu'bʉ́ ya xahnate de ra ley ne ya nda̱ gá macja̱
bi 'yøde nú'a̱ bi ma̱nga ra Jesu, hangue nu'ʉ́ bi 'ñʉ'ti
pa da hyohma̱'a̱, ngue'a̱ mi tsu'ʉ da hña̱nba yá
nsu, ngue'a̱ gatho ya ja̱'i xi mri ho nú'ʉ ya noya mi
udi'a̱.
19 Ha nu mi put'a ra nde, ra Jesu ne yá nxadi bi
bønga de guehni Jerusale.

Ra 'bai gá igo bi 'yot'i
(Mt. 21:20-22)

20 Ha nurá hyax'a̱ de mi xudi bi thoguini
ma'na'qui habʉ mi 'bai nú'a̱ ra igo xqui zʉi ra Jesu,
ne bi hyandi'ʉ gue ya xqui 'yot'i gatho, asta yá 'yʉ.
21 Ra ora'a̱ ra Pedro bi benga nú'ʉ ya noya xqui
ma̱nga ra Jesu, ne bi 'ñembabi'a̱:

—Ma Xahnate'i, handi, nuna 'bai gá igo gá xipi gue ya hinhya'mʉ ma da yopa nøgue yá igo, ya xa 'yot'i.

22 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—Camfrihʉ Aju̱a̱.

23 Xi maju̱ani dí xi'ahʉ gue 'bʉ to'o ja ndunthi rá
jamfri ne hinda dʉhʉ, da za da 'ñembabi nuna ra

t'øhø gue da mponi dí ma ja ra ndehe, ne da njabʉ
ngu nú'ą da 'yadi.
24 Hangue nuga dí xi'ahʉ gue nu'ą gatho gui
'yaphʉ Ajuą ra Dada, camfrihʉ gue nu'ą́ xa
'yø't'ahʉ ri t'adihʉ, y nú'ą gui 'yaphʉ da 'ra'ahʉ.
25 Pe ora gui 'yaphʉ'ą, 'bʉ to xa 'yø't'ahʉ 'nara
nts'o'mʉi, pumbahʉ, pa njabʉ Ajuą ra Dada bí
'bʉi mahets'i da pun'a ri ts'oquihʉ nehe nú'ą xcá
'yøthʉ.
26 Ngue'ą nu'bʉ hingui pumbahʉ nú'ʉ to'o xa
'yø't'ahʉ 'nara nts'o'mʉi, Ajuą ra Dada bí 'bʉi ma-
hets'i hinda pun'a ri ts'oquihʉ nehe.

Bi t'ambabi ra Jesu te ma nsɛqui mi hą
(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

27 Nepʉ bi yopa mengui'ʉ pa Jerusale, y ra Jesu bi
yopa yʉt'a ja ra ndąniją, ne bi joni habʉ mi 'bai'ą
ya ndą gá macją ne ya xahnate de ra ley ne ya
ndąxjua ndą.
28 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yambabi ne bi 'ñembabi:
—¿To'o rá hmanda'ą pa gui 'yøt'a nuya ya
t'øt'eya? ¿O to'o xa 'ra'a nsɛqui?
29 Ha nura Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Dí ne ga an'ahʉ 'nara nt'ani nehe. Nu'bʉ gui
xicaguihʉ, necagui ga xi'ahʉ to'o rá hmanda'ą pa
dá øt'a njabʉ.
30 ¿Xi to'o bi hñuxa ra Xuua pa bi nxi'tsate? ¿Ha
gue Ajuą o ya ją'i?
31 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ mri 'ñémsɛ 'na ngu ma'na:
—Nu'bʉ ga emfʉ gue go Ajuą bi hñuxa ra Xuua,
nu'bʉ́ nuní da 'ñenjʉ gue hanja hindá camfrihʉ
nú'ą mi mąñ'ą.

32 Ha nu'bʉ ga emfʉ gue go ya ja̱'i xa hñuts'i, xi'bʉ
da bø rá cuɛ ra hnini.
Mi ma̱ñ'ʉ njabʉ ngue'a̱ mi tsu ya ja̱'i, ngue'a̱
gatho'ʉ mi ena gue nura Xuua go mi gue'a̱ 'nará
'mɛhni Aju̱a̱.
33 Hangue nu'ʉ́ bi da̱di ne bi 'ñembabi ra Jesu:
—Hina hindí pa̱he.
Nu'bʉ́ ra Jesu bi da̱di ne bi 'ñena:
—Nu'bʉ́ nixi gueque hinga xi'ahʉ nehe to'o rá
hmanda pa dá øt'a njabʉ.

12

Ra 'bede de ya ts'omɛfi
(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

1 Ra Jesu bi sigui bi ña̱ui ya nda̱ gá macja̱ ne ya
xahnate de ra ley ne ya nda̱xjua nda̱, ne bi mʉdi bi
xipa 'raya 'bede, ne bi 'ñembabi:
—'Nara pa 'nara 'ñøhø bi ga̱xa 'raya 'bai gá obxi,
ne bi guts'i xá hño. Ne bi hyoqui habʉ da sit'a
ra ngui gá obxi nú'a̱ da thɛ'mi, ne bi hyoca 'nara
nthø'ma ua̱'obxi xi rá hñets'i.
Nepʉ nú'a̱ ra ua̱'obxi'a̱ bi umba nhyandi 'raya
ja̱'i, ha nú'a̱ ra me ua̱'obxi bi bøni bi ma yabʉ ya
hai.
2 Ha nu mi zøhø ra pa de ya xqui da̱ ya obxi, ra
me ua̱'obxi bi mɛhna 'nara 'bɛgo pa ma da c'a̱'tsa
nú'ʉ to mi ha̱ nhyandi ra ua̱'obxi pa da hyeca nú'a̱
ra sofo ya xqui gʉts'i.
3 Pe nú'ʉ to'o mi ha̱ nhyandi ra ua̱'obxi bi gʉ nú'a̱
ra 'bɛgo bi na'mbi ne bi co'tsi bi mengui, hinte bi
umbabi de ra sofo.
4 Nu'bʉ́ nura me ua̱'obxi bi mɛhna ma'na rá
'bɛgo, pe nú'ʉ ya hyanthua̱hi bi mfats'i bi tɛdo nú'a̱

ra 'bɛgo asta bi zɛmba rá ña̱xu, ne bi xipa ndunthi
ya ts'onoya, ne himbi umba nú'a̱ mri 'ñepabi rá
hmu.
5 Nepʉ ra me ua̱'obxi bi yopa mɛhna ma'na rá
'bɛgo, pe nú'ʉ ya hyanthua̱hi bi gʉ nú'a̱ ra 'bɛgo
ne bi hyo. Nepʉ 'mɛfa ra me ua̱'obxi bi mɛhna má
ndunthi ya 'bɛgo. Pe 'ra de gue'ʉ bi hna'mbabi, ha
nu ma'ra bi tho.
6 Y ya xi rá nga̱ts'i bi mɛnsɛ rá hma̱ca 'ra t'ʉ, ne
bi 'ñena: "Nuga dí pa̱di gue nu'bʉ ga pɛnsɛ ma t'ʉ,
nuya hyanthua̱hi ma da mɛ'tsua ra t'equ'ei."
7 Pe nu mi hyanda ya hyanthua̱hi gue bi zønga rá
t'ʉ ra me ua̱'obxi, nu'ʉ́ bi 'ñʉ'ti ne bi 'ñémsɛ'ʉ: "Go
guehni ma da gohui yá hai rá dada. Pe ma ga hohʉ
pa njabʉ go da gocjʉ ya hai."
8 Hangue nu'ʉ́ bi gʉmpa rá t'ʉ nú'a̱ ra me ua̱'obxi
bi hyo'ʉ ne bá føta møte de ra ua̱'obxi.
9 ¿Pe te guí beñhʉ ma da 'yøt'a nú'a̱ ra me ua̱'obxi
co nú'ʉ ya ts'o hyanthua̱hi? Nu'á̱ 'nara pa ma da
zøhø ne ma da hyo gatho nú'ʉ ya ts'o hyanthua̱hi
ne go ma da umba nhyandi ma'ra ya ja̱'i nura
ua̱'obxi'a̱.
10 ¿Ha gue hinxcá hñe'thʉ ja ra Ma̱ca T'ofo habʉ
enga njaua?:
Nú'a̱ ra do bi føtbʉhma̱ 'na lado nuya hyøngu,
nubya gue'a̱ ra mʉdi do de rá nija̱ Ajua̱.
11 Y nusɛ'a̱ go bi mɛgui nura do'a̱ pa da hyø rá nija̱,
ne dí hanthʉ gue xi rá nsunda nú'a̱ bi 'yøt'e.
12 Nepʉ nuya nda̱ gá macja̱ ne ya xahnate de
ra ley ne ya nda̱xjua nda̱ bi beñ'ʉ gue da gʉhma̱
ra Jesu pa da got'a fadi ngue'a̱ bi ba̱di'ʉ gue nu'á̱
mi ña̱ de gue'ʉ ora mi xipa ra 'bede de ya ts'o
hyanthua̱hi. Pe nu'ʉ́ mi tsu te da 'yø'tuabi'ʉ nú'ʉ

ya hmuntsjạ'i mi 'bʉhni, hangue bi zohni ra Jesu ne bi ma'ʉ.

Ra Jesu bi mạ de ra bojạ nú'ạ adi ya ndạ de ya hnini
(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

13 Nepʉ nu'ʉ́ bá pɛhna 'raya fariseo ne 'rayá mfats'i ra ndạ Erode pa da xaxa ra Jesu pa da nu ua te da zʉtuabi pa njabʉ da za da ñạpabi.

14 Nepʉ nuya 'mɛhni bi zøhø habʉ mi 'bʉi'ạ ne bi 'ñembabi:

—Xahnate, dí pạhe gue go gue'e guí mạnga majuạni ne hinguí ø'tua ncaso nú'ạ mạnga ya jạ'i ne hinguí pata ri noya pa da mạ'a'i ya jạ'i, ngue'ạ nu'i guí udi xá hño nú'ạ ri ho Ajuạ da t'øt'e. Dí ne gui xicaguihe, ¿ha gue xá hño ga ju'tuabihe ra bojạ ra ndạ Cesa o hina? ¿Ha gue ga ju'tuahe o hina?

15 Pe ra Jesu 'bestho bi bạtua yá ts'omfeni nuya jạ'i'ʉ, hangue bi 'ñembabi'ʉ:

—Nuga dí pạdi te rá 'bɛ guí beñhʉ con gueque. Bá hạncahʉua 'nara bojạ pa ga handi.

16 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bá hạnpabi'ạ nú'ạ ra bojạ mi adi. Y nu mi hyandi nú'ạ ra bojạ bi 'yambabi'ʉ ne bi 'ñembi:

—¿To'o rá c'oi ne to'o rá thuhu núna tøcua ja ra bojạ?

Y nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñena:

—Rá c'oi ra ndạ Cesa ne go rá thuhu'ạ.

17 Nu'bʉ́ bi dạdi ra Jesu ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Nu'ạ rá uɛnda ra ndạ Cesa gui umbabihʉ ra ndạ Cesa, ha nu'ạ rá uɛnda Ajuạ go da umbabihʉ Ajuạ.

Y nu mi 'yøde'ʉ gue bi dạdi njabʉ, xi bi 'yø'ʉ.

Ya saduceo bi 'yamba ra Jesu de rá ñoho ra te (Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

18 Nepʉ nu mi uadi ra Jesu bi ña̱ui ya fariseo ne
yá mfats'i ra nda̱ Erode, bi zøhø 'raya saduceo nú'ʉ
to'o camfri gue hinto ma da yopa nte de ra du. Bi
'ñehe pa bi 'yamba 'nara nt'ani'a̱, ne bi 'ñembabi:

19 —Xahnate, ra Moise bi zogui nt'ofo gue 'bʉ
'nara 'ñøhø da du ne da zogui rá 'bɛhña̱, pe 'bʉ ni
'nara ba̱tsi hinda zocuabi, nu'bʉ́ nurá cu de nú'a̱ ra
'ñøhø bi du mahyoni da ntha̱tui rá 'bɛpo, pa nu'bʉ
da mɛ'tsa 'nara ba̱tsi, da thu'mbabi rá thuhu ngu
rá thuhu nú'a̱ ndu rá mʉdi da̱me nú'a̱ ra 'bɛhña̱,
pa njabʉ hinda 'mɛdi rá thuhu nú'a̱ ra 'ñøhø xa du.
20 Nde nu'bʉ́, 'na'qui mi 'bʉi yoto ya 'ñøhø mri
ncu. Nepʉ nú'a̱ mada̱ bi ntha̱ti, pe bi du ne himbi
zocuabi ni 'nara ba̱tsi.
21 Nepʉ nú'a̱ rá ñoho ra cu bi ntha̱tui rá 'bɛpo,
nepʉ ne'a̱ bi du ha nixi gue'a̱ ni 'nara ba̱tsi himbi
zocuabi nehe. Y rá hñu bi njabʉ nehe.
22 Ne bi njabʉ gatho nú'ʉ yoto ya cu bi du pe ni
'na de gue'ʉ himbi zocuabi ni 'nara ba̱tsi. Nepʉ rá
nga̱ts'i, bi du ra 'bɛhña̱ nehe.
23 ¿Xi de stí yopa nte de ra du nú'ʉ yoto ya
'ñøhø, nda'a̱ de gue'ʉ xi drá da̱me nú'a̱ ra 'bɛhña̱'a̱?
ngue'a̱ gatho nú'ʉ yoto bi ntha̱tui de guecua ja ra
ximhai.
24 Ha nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembi'ʉ:

—Nixi guí pa̱hʉ nú'a̱ guí ma̱ñhʉ ngue'a̱ hinguí
pa̱hʉ nú'a̱ ma̱nga ja ra Ma̱ca T'ofo ne nda'a̱ rá ts'ɛdi
Ajua̱.
25 Ngue'a̱ nu sta yopa nte gatho nú'ʉ ya ja̱'i xa
du, ya hinda ma da ntha̱ta ya 'ñøhø nixi ya 'bɛhña̱,

ngue'ạ nuni mahets'i gatho ya jạ'i ma da 'mʉ ngu ya ɛnxɛ.

26 Nehe, pa gui camfrihʉ gue ma da yopa nte
nú'ʉ xa du, ma ga ben'ahʉ nú'ạ bi 'yofo ra Moise
ja nú'ạ ra xɛni habʉ mạ de nú'ạ ra ndạpo mi zø,
ne ja guehni Ajuạ bi zofo ne bi 'ñembi: "Nuga go
guecagui rá Ajuạgui ra Abrá, ne ra Isaac, ne ra
Cobo." Njabʉ xa nt'ofo.

27 Pe Ajuạ go gue'ạ ra Ajuạ de nú'ʉ te, hingo ra
Ajuạ de nú'ʉ xa du. Hangue dí pạhʉ gue nura Abrá
ne ra Isaac ne ra Cobo masque ya jo'oua'ʉ pe bí ja
yá te'ʉ. Hangue nu'ahʉ hinte ri fạdihʉ.

Ra hmanda nú'ạ ma'na ra dạngui (Mt. 22:34-40)

28 Nehe xqui zøhni 'nara xahnate de ra ley ne bi
'øde mi ñạui ra Jesu ya saduceo, ne bi 'øde gue ra
Jesu xqui dạdi xá hño nú'ʉ ya nt'ani xqui t'ø'tuabi.
Hangue ne'ạ bi uat'i pa bi 'yamba 'nara nt'ani ne
bi 'ñembabi:

—¿Nda'ạ ra hmanda ma'na ra dạngui de gatho?

29 Nu'bʉ́ nura Jesu bi dạtuabi ne bi 'ñembi:

—Ma ga xi'i nú'ạ ra hmanda ma'na ra dạngui de
gatho ne ena: "Hñuxhʉ nt'øde nú'ahʉ me Israelhʉ,
Ajuạ ma Zidadahʉ hønsɛ 'natho.

30 Y nú'ạ́ gue'ạ mahyoni gui mạdihʉ con gatho
ri mʉihʉ ne con gatho ri mfenihʉ ne con gatho ri
ts'ɛdihʉ." Nuna guehna ra mʉdi hmanda ma'na ra
dạngui de gatho.

31 Ha nuna ma'na ngú'atho ena njaua: "Mạdi ri
miqu'eiui ne gui su ngu grí nsusɛhɛ." Otho ma'ra
ya hmanda ma'na ya dạngui de núya dí xi'a'i.

32 Nepʉ nú'ạ ra xahnate de ra ley bi 'ñena:

—Xahnate, majuạni nú'ạ gá mạ gue Ajuạ høns̆ 'natho ne jo'o ma'na.
33 Hạhạ xá hño to da mạdi Ajuạ con gatho rá mʉi, con gatho rá mfeni, con gatho rá ts'ɛdi, ne da mạdi rá miqu'eiui da su ngu ri nsusɛ 'na. Gue'ạ ma'na xá hño que nú'ạ da hyo ya mbo'oni 'na ne da tsạt'i pa da 'bahabi Ajuạ.
34 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'yøde gue nú'ạ ra 'ñøhø xqui dạdi co 'nara hoga mfeni, hangue bi 'ñembi:
—Ya ts'ʉtho grí 'bɛdi pa gui cʉt'a ja rá hmanda Ajuạ.
Y ya hinto bi rezga bi 'yø'tua ma'ra ya nt'ani ra Jesu.

¿Ha gue ra Cristo go rá T'ʉ ra ndạ Davi?
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

35 Ha nu de mi xahnate ra Jesu ja ra ndạnijạ bi 'ñena:
—¿Hanja enga ya xahnate de ra ley gue ra Cristo ma dí 'ñehe de ja yá jạ'i ndu ra ndạ Davi?
36 Nura Mạca Ndạhi bi 'bɛpa ndu ra ndạ Davi bi 'yofo nuya ya noya ja ra Mạca T'ofo habʉ ena njaua:
Ajuạ ra Dada bi 'ñembabi ma zi Hmu:
"Bá ehe gui hñudiua ja ma 'ñɛi
asta hinga tsiñ'a'i gatho ri ncontra pa da gohi'ʉ de nja'ti ri ua."
37 Ha nu'bʉ go drá t'ʉhmạ ra Davi nura Cristo, nu'bʉ́ ¿hanja bi 'ñenga ra Davi gue go rá Hmu?
Y nura hmuntsjạ'i xi bi ho nú'ạ te mi mạnga ra Jesu.

Ra Jesu bi mạ de yá ts'o'bɛfi ya xahnate de ra ley
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

38 Ha nu de mi xahna ya ja̱'i ra Jesu bi 'ñembabi:

—Jamasuhʉ pa hingui 'yøthʉ ngu nú'a̱ øt'a ya xahnate de ra ley. Nu'ɨ́ ri ho da hye yá he xi xá ma, ne ri ho'ʉ da zɛngua ya ja̱'i co ra t'equ'ei ora 'yo'ʉ ja ra tai.

39 Ha nu ja yá nija̱'ʉ ri ho da hñudi ja ya mʉdi hudi, ne ri ho da t'ini rá mʉdi ja ya ngo.

40 Nehe xi øt'a yá nsadi co ndunthi ya noya, qué pa da hña̱mba yá ngu ya viuda nsinque da zo yá mfeni ya ja̱'i. Nuya xahnate'ʉ ma da hña̱nga yá castigo ma'na ra da̱ngui.

'Nara viuda xi mrá zi hyoya bi uni 'nara 'baha ja ra nda̱nija̱
(Lc. 21:1-4)

41 Nepʉ ra Jesu bi hñudi habʉ mi ja ya 'mɛ'tsboja̱ ja ra nda̱nija̱ pa mi handa nú'ʉ ya ja̱'i to'o mi ɛnt'ini yá ofrenda. Ha mi handa ndunthi ya rico mi unga yá da̱nga ofrenda.

42 Nepʉ bi zøhø 'nara viuda xi mrá zi hyoya, ne bi 'yɛnt'ni yoho ya zi boja̱ dega cobre nú'ʉ hints'ʉ mri muui.

43 Hangue nura Jesu bi ma'ta yá nxadi ne bi 'ñembabi:

—Xi majua̱ni dí xi'ahʉ gue nuna zi hyoya viuda ma'na xa unga 'nara ofrenda xi ra da̱ngui ja rá thandi Ajua̱ que gatho nú'ʉ to'o ma'na xa 'yɛnt'a ndunthi yá ofrenda ja ya 'mɛ'tsboja̱.

44 Ngue'a̱ gatho nú'ʉ ma'ra to'o xa unga yá ofrenda xa uni de nú'a̱ ya xa bonguabi, pe nuna zi hyoya viuda thogui 'nara da̱nga hñoya pe xa unga gatho nú'a̱ xqui mɛ'tsi pa da dai te da zi hma̱ha̱.

13

Ra Jesu bi mạ gue da nhuata ra ndạnijạ
(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Ha nu mi bønga ra Jesu de ja ra ndạnijạ, 'na de
nuyá nxadi bi 'ñembabi:
—¡Ma zi Xahnate'i, hyanthmạgue hangu rá hño
nuyʉ ya dạnga ngu xa thoqui co nuyʉ ya dạta do!
2 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nubya guí hanthʉ hangu yá ndạngui nuyʉ ya
ngu, pe nuga dí xi'ahʉ gue ma da zø ra pa da yøt'e
gatho, ne ni 'nara do hinda ma da gohi di ntøque co
rá midoui.

Ya nt'udi ante rá uadi ra ximhai
(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

3 Nepʉ ra Jesu bi ma ja ra t'øhø 'bo Olivo nú'ạ ri
nhyandui ra ndạnijạ, ne ja bi hñuhni'ạ. Ha nura
Pedro ne ra Cobo ne ra Xuua ne ra Andre bi ñạsɛui
'nambʉ ne bi 'ñembabi:
4 —Dí ne gui xicje ha'mʉ ma da yøt'e nuna nijạ y
te ma nt'udi ma da hnequi nu sta nja nú'ạ guí mạ.
5 Hangue nura Jesu bi mʉdi bi xipabi'ʉ ne bi
'ñembabi:
—Jamasuhʉ hinda ma da hya'ahʉ ya c'uamba
jạ'i de nú'ạ ma da xi'ahʉ.
6 Ngue'ạ ndunthi de gue'ʉ ma da 'ñehe y da bepca
ma thuhu ne da 'ñena: "Nuga go gueque drá Cristo
xpá mɛncagui Ajuạ pa ga ndạ." Njabʉ nu'ʉ́ ma
da hyat'a ndunthi ya jạ'i pa da gamfribi'ʉ nú'ạ da
mạñ'ʉ.
7 Ma gui 'yøhʉ nehe de nú'ʉ ya dạnga tuhni ya di
ja, ne de nú'ʉ ma da nja. Pe nu'ahʉ nu xcrí 'yøhʉ,
oxqui ma gui tsuhʉ, ngue'ạ mahyoni da njabʉ, pe
hingo di gue'ạ ya rá ngạts'i ra pa.

8 Ngue'ạ ma da ntuhna ya hnini co ma'ra yá
mihniniui, ne ya ndạ co ma'ra yá mindạui, ne ma
da nja ya mbimhai habʉraza, ne da nja ra dạnga
thuhu, ne xi da nja ya ñʉnts'i. Nuya go guehya ya
mʉdi ts'othogui ma da nja.
9 Hangue nsuhʉ, ngue'ạ ma da hnap'ahʉ mbo ja
ya nijạ, ne da ts'ix'ahʉ ja ya ts'ʉtbi ne ja ya gob-
ierhnu ne ja ya dạnga ndạ ngue'ạ guí camfriguihʉ.
Y ja yá thandi'ʉ ma gui dahʉ majuạni de gueque.
10 Y mahyoni da nt'øde ma noya gatho ja rá ngʉni
ra ximhai, nepʉ ja da nja ra ngạxhmai.
11 Pe nu sta zø ra ora da ts'ix'ahʉ pa dra da'ahʉ
ja yá 'yɛ ya ts'ʉtbi, oxqui ma gui tu ri mʉihʉ nú'ạ te
rá 'bɛ gui thạdihʉ, nixi gui beñhʉ 'mɛt'o nú'ạ te ma
gui mạñhʉ, ngue'ạ nura ora'ạ go Ajuạ ma da xi'ahʉ
hanja gui thạhʉ, ne gue'ạ gui mạñhʉ. Ngue'ạ hingo
ma gui ñạsɛhʉ, nura Mạca Ndạhi ma go da ñạ'ạ.
12 Nu'ʉ tó'o 'bʉ yá cu ma da da pa da tho, ha nuya
dada ma da da yá bạtsi, ha nuya bạtsi asta ma da
ñạpa yá dada nehe pa da tho.
13 Gatho ya jạ'i ma da ʉtsa'ihʉ ngue'ạ guí cam-
friguihʉ. Pe nu'ʉ tó'o da zɛta gatho nuya ya
ts'othogui asta rá ngạts'i, go gue'ʉ da mpøhø.
14 Ma da njabʉ ngu nú'ạ bi mạnga maya'bʉ ra
Dañe rá 'mɛhni Ajuạ. Ma da hnequi nú'ạ xi strá
nts'o ne dra ts'omba rá ndạnijạ Ajuạ. (Dá zo ri
mfenihʉ nú'ạ guí he'thʉbya.) Ha nu xcrí hyanthʉ
nú'ạ ra ts'ojạ'i sta 'mai habʉ hindí 'ñepi da 'mai,
nú'ahʉ gri 'bʉhʉ Judea gui 'bathʉ 'bestho ja ya
t'øhø.
15 Nura pa'ạ sta njabʉ, nu'ạ tó'o di 'yo ja rá
patio de rá ngu odi cʉt'a mbo pa da hñạxa nú'ạ te
mahyoni ja ra 'ñu.

16 Y nu'ą tó'o di 'yo ja rá huąhi dri mpɛfi nú'ą ra
ora'ą, odi pa ja rá ngu pa da hñąxa rá pat'i.
17 ¡Huecate nú'ʉ ya 'bɛhñą di da'thi ne nú'ʉ dya
nzʉ nuya pa'ʉ, ngue'ą pa gue'ʉ xi strá hñei pa da
'bat'i!
18 'Yaphʉ Ajuą gue nura pa'ą hindya pa dega tsɛ.
19 Ngue'ą nuya pa'ʉ ma da nja ya dąnga
ts'othogui nú'ʉ hinhya'mʉ xa nja desde bi hyoca
ra ximhai Ajuą, ne de gue'ą ya hinhya'mʉ ma da
yopa nja ma'na'qui ngu nú'ʉ ma da nja ya pa'ʉ.
20 Hangue Ajuą bi beni gue hingá ndunthi ya pa
ma da njabʉ, ngue'ą nu'bʉ hina, hinto da zɛti. Pe
po rá ngue nú'ʉ xa huahni, nu'ą́ bi beni gue ma'na
xá hño ts'ʉtho ya pa ma da njabʉ.
21 Ha nuya pa'ʉ 'bʉ to da 'ñeñ'ahʉ: “Bá e gui
hyanthʉ 'bʉcua ra Cristo bá pɛhna Ajuą pa da ndą”,
o 'bʉ to da 'ñeñ'ahʉ: “Maha ringuehni habʉ bí 'bʉ
ra Cristo”, oxqui camfribihʉ.
22 Ngue'ą ma da 'mʉi ndunthi ya hyate ją'i, 'ra da
'ñena gue go di gue'ʉ dya Cristo bá pɛhna Ajuą pa
da ndą, nu ma'ra da 'ñena gue dyá 'mɛhni Ajuą pa
da ñą de gue'ą. Nu'ʉ́ ma da 'yøt'a ndunthi ya dąnga
nt'udi ne da nehmą da hyat'a nú'ʉ xa huahna Ajuą
nehe.
23 Pe nu'ahʉ́ beñhʉ xá hño de nú'ą dí xi'ahʉ ne
nsuhʉ. Oxqui hophʉ to da hya'ahʉ.

Ra Jesu bi mą hanja ma da yopa mengui ja ra ximhai
(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

24 Nú'ʉ ya pa sta thogui nuya ya ts'othogui, ra
hyadi ma da 'mɛxuui, ne ra ząną ya hinda ma da
yot'i.

25 Ya tsø ma da dagui de mahets'i y gatho nú'ạ te
bí ja mahets'i da mbi.
26 Nepн Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i ma da thandi da
'ñehe xi strá nsunda ja ya guui con gatho rá dạnga
ts'ɛdi.
27 Nepн da mɛhna yá ɛnxɛ pa da munts'a gatho
nú'н to'o xa thahni nú'н di 'bнi gatho rá ngнni ra
ximhai.
28 Nu'ahн ora guí hanthн ra 'bai gá igo ya da bøhø
yá 'roho, nu'bн́ guí pạhн gue ya xa 'ñepн 'bestho ra
pahyadi.
29 Njabн nehe nu xcrí hyanthн sta nja nuya ya
ts'othogui, pạhн gue rá ngạts'i ra ximhai ya 'bнi
guetbн.
30 Xi majuạni dí xi'ahн, gue nuya jạ'i 'bнibya
hinda ma da du asta hinda mнdi da nja gatho ngu
nú'ạ dí xi'ahн.
31 Mahets'i ne ra ximhai da uadi da thogui, pe
numa noya hinda uadi da thogui, pɛ'tsi da njabн
ngu nú'ạ stá mạ.

32 Hinto pạdi ra pa nixi ra ora ha'mн da nja ra
ngạxhmai, nixi ya ɛnxɛ de mahets'i hingui pạdi,
nixi rá T'н Ajuạ, hønsɛ Ajuạ ra Dada go gue'ạ pạsɛ.

33 Hangue ndø'mhн nzạntho ne 'yaphн Ajuạ,
ngue'ạ hinguí pạhн ha'mн da zø ra ora.
34 Nuga dí nja ngu 'nara 'ñøhø ma da ma yabн
ya hai, pe ante da ma, da 'yɛnt'ua ja yá 'yɛ yá 'bɛgo
gatho nú'ạ te pɛ'tsi, ne cada 'na de gue'н da xipabi
te da mɛfi, ha nura nsugosthi da t'umbabi ra 'bɛfi
pa da ndø'mi nu sta mengui'ạ.
35 Hangue nu'ahн nzạntho ndø'mhн nehe,
ngue'ạ hinguí pạhн ha'mн ga pengui, ua dega

xudi o dega nde o made ra xuui o 'na hmafi ra
menja̱.
36 Ngue'a̱ xi'bʉ xcrí tha̱mfrihʉ ga tsøhø ne ga
tsʉ'ahʉ gri a̱ha̱hʉ.
37 Núna dí xi'ahʉbya, guehna dí xipabi nehe
gatho ma'ra pa da ndø'mi'ʉ.

14

Ra nt'ʉ'ti pa dra jʉ ra Jesu
(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

1 Mri 'bɛdi nsøca yo pa pa ra ngo nú'a̱ rá thuhu ra
pascua, ne nú'a̱ ra ngo dega ts'ithuhme nsinque rá
nzoi. Ha ya nda̱ gá macja̱ ne ya xahnate de ra ley
ya mi nu hanja da za da hyat'a ra Jesu pa da gʉ da
hyo.
2 Ne bi 'ñémbabi'ʉ:
—Hinga øthʉ núna dí beñhʉ de ra pa dega ngo,
xi'bʉ da bø yá cuɛ ya ja̱'i ne da ñʉnts'i'ʉ.

'Nara 'bɛhña̱ bi go'tsua 'nara hoga ñʉni ja rá ña̱xu ra Jesu
(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

3 Ha nuya pa'ʉ ra Jesu bi 'mʉhni Betania ja rá
ngu ra Simu nú'a̱ to'o xqui ña̱ni de ra lepra nú'a̱ ra
hñeni tsit'atho ra ngø. Mi huhni ra Jesu ja ra mexa
mri ñuni, nepʉ bi zøhø 'nara 'bɛhña̱ bra hña̱ 'na ngu
ra zi xito xqui thoqui de 'nara hoga do rá thuhu ra
alabastro, mi po 'nara hoga ñʉni xi xmá ma̱di mrá
thuhu ra nardo. Ha nú'a̱ ra 'bɛhña̱ bi do'tsua rá
'yʉga nú'a̱ ngu ra zi xito, ne bi xi'tsuabi ja rá ña̱xu
ra Jesu nú'a̱ ra ñʉni'a̱.
4 Nepʉ 'ra de nú'ʉ mi 'bʉhni bi bø yá cuɛ ne mri
'ñémbabi 'na ngu ma'na:

—¿Hanja bi 'yøt'a njabʉ nuna 'bɛhña̱ høns̱ɛ bi manitho nuna hoga ñʉni?

5 Nu'bʉ xa 'ba hma̱ha̱ xa muui ngu hñu nthebe denario, y nú'a̱ ra boja̱'a̱ xa za xa thecuahma̱ ya hyoya.

Njabʉ bi ma̱nga nú'ʉ to'o mi ña̱ma'ñʉ de nú'a̱ ra 'bɛhña̱.

6 Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—Ote guí xiphʉ. ¿Pa te guí ña̱ma'ñʉhʉ de guehni? Xá hño nú'a̱ xa 'yøtcagui.

7 Ngue'a̱ nuya hyoya nza̱ntho ma da 'mʉi con gue'ahʉ, ne nu'a̱raza ra pa gui ne gui umfʉ 'nara mfats'i, da za gui umfʉ. Pe nuga hinga nza̱ntho ma ga 'bʉcua con gue'ahʉ pa gui 'yøtcahʉ ra hño.

8 Nuna zi 'bɛhña̱ bi 'yøt'e nú'a̱ xa zʉpa rá ts'ɛdi, xa goscagui ja ma ndo'yo nuna ra hoga ñʉni pa ma nt'agui.

Bi 'ñenga ra Jesu njabʉ ngue'a̱ nu'ʉ́ ya myá nza̱i mi jo'tsua nuna hoga ñʉni nú'ʉ xa du.

9 Nepʉ ra Jesu bi 'ñena:

—Xi majua̱ni dí xi'ahʉ, habʉraza da hma̱nga ra ma̱ca noya, da hma̱ de nuna xa 'yøtca nuna zi 'bɛhña̱ pa 'nara feni de guehni.

Ra Juda bi pa ra Jesu
(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

10 Nepʉ nura Juda Iscariote 'na de nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi ra Jesu, bi ma bá ña̱ui ya nda̱ gá macja̱ pa da dapabi'ʉ ra Jesu.

11 Ha nu mi 'yøde ya nda̱ gá macja̱ njabʉ, xi bi johya'ʉ ne 'bestho bi ña̱'tuabi ra boja̱. Hangue nu'á̱ xi mi 'yo rá mfeni hanja da 'yøt'e'a̱ pa da da ra Jesu.

Ra nt'oxi nú'ạ bi zi ra Jesu co yá nxadi ante da du
(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

12 Ra mʉdi pa de ra ngo dega ts'ithuhme nsi rá
nzoi gue'bʉ mi tho ya t'ʉca dɛti pa ra ngo dega
pascua. Ha nura pa'ạ ya nxadi bi 'ñembabi ra Jesu:
—¿Habʉ guí ne grá hñocje pa ga tsihʉ ra nt'oxi de
ra pascua?
13 Nu'bú ra Jesu bi 'ñembabi yoho yá nxadi:
—Grí maha ja ra hnini ne ja ma grí nthɛhʉni
'nara 'ñøhø di hạ 'na xøni ra dehe, ne nú'ạ́ go gue'ạ
gui tɛñhʉ'ạ.
14 Ne nura ngu habʉ da yʉt'i'ạ, gui 'ñemfʉ nú'ạ
ra me ngu: "Bá pɛncahe ra Xahnate ne bi xicje ga
xi'ahe njaua: ¿Habʉ ja ra ngu xcá 'uegagui pa ga
tsihe ra nt'oxi de ra pascua co ma nxadi?"
15 Y nu ja rá tøngu'ạ ma da 'ñu't'ahʉ 'nara dạnga
ngu. Nuni ja jani gatho nú'ạ te ma ga hoñhʉ, ne ja
gui hyocjʉni nú'ạ te ga tsihʉ.
16 Hangue nú'ʉ yoho ya nxadi bi ma de guehni
pa ja ra hnini y bi zʉdi'ʉ ngu xqui xipabi ra Jesu. Y
ja bi hyocni'ʉ ra nt'oxi de ra pascua.
17 Y ya de mi put'a ra nde bi zønga ra Jesu
con gatho nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi ja nú'ạ ra
tøngu'ạ.
18 Nepʉ ya de mi huhni mri ñuni mahyɛgui co yá
nxadi, bi 'ñena:
—Majuạni dí xi'ahʉ, nú'ahʉ guí 'bʉhʉua guí
nt'oxihʉ con gueque, 'na de gue'ahʉ ma gui da-
gaguihʉ.
19 Ha nuyá nxadi xi bi du yá mʉi, ne 'rama'na de
gue'ʉ mi ambabi ra Jesu ne mi embabi:
—¿Ha gue go guecagui?

20 Nepʉ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—'Na de gue nú'ahʉ guí 'rɛt'amayohohʉ ma nxadi'ihʉ guí tʉhʉhʉbya habʉ dí tʉhʉga, 'na de gue'ahʉ ma gui dagaguihʉ.
21 Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i ma da thogui gatho ngu nú'ạ xa t'ofo ja ra Mạca T'ofo, pe ¡huecate nú'ạ ra 'ñøhø to'o ma da da'ạ! Ma'na xá hño nixi xa 'mʉhmạ.
22 Ha nu de mri ñuni'ʉ, ra Jesu bi gʉ ra thuhme ne bi umba njamạdi Ajuạ rá Dada, bi hyeque ne bi umba yá nxadi, ne bi 'ñembabi:
—Nạ, tsihʉ, nuna go guehna ma ndo'yo.
23 Nepʉ bi gʉ 'nara vaso mi po ra vinu, bi umba njamạdi Ajuạ ma'na'qui ne bi umbabi yá nxadi pa bi zi gatho'ʉ.
24 Ne bi 'ñembabi'ʉ.
—Nuna go guehna ma ji ma ga fani pa da mʉdi ra 'ra'yo cohi, nú'ạ ma da mfani pa gatho ya jạ'i.
25 Majuạni dí xi'ahʉ gue ya hinga ma ga yopa tsi ra vinu dega obxi de guecua. Nu'ạ́ ma ga yopa tsi ma'na'qui asta nú'ạ ra pa grá 'bʉhʉ nuni habʉ bí manda Ajuạ ma Dada, gue'bʉ grá yopa tsi, pe ma'na'ño.

Ra Jesu bi mạ gue ra Pedro mi ma da gøni'ạ
(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

26 Nepʉ nu'ʉ́ bi duta 'nara jạhñạ, y de guehni bi ma pa ja ra t'øhø 'bo Olivo.
27 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nura nxuuibya gatho'ihʉ ma da du ri mʉihʉ ne ma gui 'uehʉ de gueque. Ma da nja ngu bi mạnga Ajuạ ma Dada ja ra Mạca T'ofo habʉ ena: “Ma ga ho ra ma'yo, y nuyá dɛti da nxani,” njabʉ bi 'ñena.

28 Pe nu xcrá yopa nte de ra du, nuga ma ga 'bɛt'o
de gue'ahʉ pa grá ma Galilea.
29 Nepʉ ra Pedro bi 'ñembabi:
—Masque gatho nuyʉ ma'ra da 'uegue, pe nuga
hinga 'uegue de gue'e.
30 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi ra Pedro:
—Majuạni dí xi'a'i, nubya dí nxuui ma gui
cøngagui hñu'qui ante rá yo hmafi ra menjạ.
31 Nepʉ ra Pedro xi bi nja rá nøt'e bi 'ñena:
—Masque da thogagui, pe nuga hinga cøñ'a'i.
Y gatho nú'ʉ ma'ra ya nxadi guet'atho mi mạñ'ʉ
nehe.

Ra Jesu mi apabi Ajuạ nuni Getsemani
(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

32 Nepʉ bi ma'ʉ ja 'nara luga rá thuhu Getse-
mani, ne ra Jesu bi 'ñembabi 'ra de yá nxadi:
—Ja da hñuhʉua, nuga grá maua ga apabi Ajuạ
ma Dada.
33 Y bi zixa ra Pedro, ra Cobo ne ra Xuua pa bi
mɛui. Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi mʉdi xi bi du rá mʉi de nú'ạ
ma da thogui.
34 Ne bi 'ñembabi nú'ʉ yá nxadi bi zits'i:
—Xi dí tu ma mʉiga asta dí ne ga tagui ga tu. Ja
da tø'mhʉua ne oxqui ma gui ạhʉ.
35 Ha nu'ạ́ bi thogui má ts'ʉ de habʉ bi gohi'ʉ,
ne bi ndandiñạhmu, ne bi mɛgui rá hmi ja ra
hai pa bi 'yapabi Ajuạ gue nu'bʉ xa zahmạ hinxa
thoguihmạ nuya ya ts'othogui.
36 Y bi 'ñena:
—Ma Dada'i, hinte xá hñei pa nú'a gui ne gui
'øt'e. 'Øt'e pa hinga thogui nuya ya ts'othogui.
Pe oxqui øt'a ngu nú'ạ go dí nega, 'øt'a ngu nú'ạ
ri mạca pahague.

37 Nepʉ mi mengui bi zʉdi nú'ʉ hñu yá nxadi
xqui do'ma ra t'ạhạ, ne bi 'ñembabi ra Pedro:
—Nu'i nugue Simu, ¿hanja xcá ạhạ? ¿Ha gue
hinxa za xcá 'yapa Ajuạ 'na ora con gueque?
38 Oxqui ạhạhʉ, 'yaphʉ ndunthi Ajuạ pa stí 'ñepʉ
ya ts'othogui gui tsɛthʉ. Ngue'ạ guí behmạhʉ ne ja
ri pahahʉ pe nuri ndo'yohʉ otho rá ts'ɛdi.
39 Nepʉ bi yopa ma ma'na'qui pa bá apabi Ajuạ
co nú'ʉ ya noya bi mạnga ra mʉdi.
40 Nepʉ de mi yopa mengui bi zʉdi yá nxadi xqui
yopa do'ma ra t'ạhạ, ne nixi himi tsa da zøt'a yá da,
ne ya himi pạdi te da dạdi'ʉ.
41 Ha nu mbá penga rá hñu'qui bi 'ñembabi yá
nxadi:
—Nubyá hạ, ạhạhʉ xá hño, ne tsayahʉ, ngue'ạ ya
bi zø ra ora gue Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i dra da ja yá
'yɛ ya 'øt'ats'oqui.
42 Ya nanjʉ, maha. Ya xa 'ñepʉ nú'ạ to'o ma da
dagagui.

Bri jʉ nts'ạhni ra Jesu
(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

43 Ts'a ra ora mi mạnga njabʉ ra Jesu, 'bestho bi
zøhø ra Juda, 'na de nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi, ne
mbra 'ñoui 'nara hmuntsjạ'i, 'ra mi hạ ya mahuai,
ne nu ma'ra mi hạ ya za, xqui mɛhnạ ya ndạ gá
macjạ ne ya xahnate de ra ley ne ya ndạxjua ndạ
pa da gʉ ra Jesu.
44 De má 'ñu ra Juda xqui 'ñembabi nú'ʉ ya jạ'i
mbra 'ñoui:
—Ma ga 'ra'ahʉ 'nara seña. Nú'ạ ra 'ñøhø ga
tsʉ'tsua rá hmi go di gue'ạ ra Jesu. 'Bestho gui jʉhʉ,
ne gui tsixhʉ, oxqui thøhʉ.

45 Y ngu bi zøhø ra Juda habʉ mi 'bai ra Jesu,
'bestho bi joni ne bi 'ñembabi:
—Ma Xahnate'i.
Y nura ora'ą bi zʉ'tsua rá hmi.
46 Nepʉ nú'ą ra hmuntsją'i 'bestho bi gʉ nts'ąhni
ra Jesu.
47 Ra ora'ą 'na de gue nú'ʉ mi 'ñoui ra Jesu bi gʉca
rá mahuai ne bi dacuabi rá gu 'nará 'bɛgo ra ndą gá
macją.
48 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi nú'ʉ ya ją'i to'o
xqui gʉ'ą:
—¿Sague drá be pa e gui jʉgaguihʉ co ya huai ne
ya za?
49 Nuga hyastho ndí 'bʉi ja ra ndąnijį con
gue'ahʉ ndí utuate ne hingá jʉgaguihʉ. Pe pa da
njabʉ ngu nú'ą xa t'ofo maya'bʉ ja ra Mąca T'ofo
hangue gue'ą guí øthʉ njabʉbya.
50 Nepʉ gatho yá nxadi bi ma hnest'ihi bi zopʉsɛ
ra Jesu.

'Nara ts'ʉnt'ʉ bi nest'ihi nsinque rá he

51 Pe 'nara ts'ʉnt'ʉ xqui tɛ́t'atho 'nara dutu mi
dɛna ra Jesu. Nepʉ ya ją'i mi nehmą da gʉ'ą, pe
hina ngue'ą hønsɛ rá dutu bi mipabi.
52 Hangue nu'ą́ bi zopʉ rá dutu ne bi ma
hnest'ihi nsinque rá dutu.

Ra Jesu ja yá thandi ra hmunts'a ndą gá xodyo
(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

53 Nepʉ ra Jesu bi ts'its'i habʉ mbi 'bʉ ra dąnga
ndą gá macją, ne bá munts'ni gatho ma'ra ya ndą
gá macją ne ya ndąxjua ndą ne ya xahnate de ra
ley.

54 Ha nura Pedro mri dɛna ra Jesu dega yabʉtho,
nepʉ bi yʉt'i'ą ja rá patio rá ngu ra dąnga ndą gá
macją, ne ja bi hñuhni co ya gʉnts'ąhni mi mpa'ta
ja ra tsibi.
55 Ha nuya ndą gá macją ne gatho ra hmunts'a
ndą gá xodyo mi ne da hyo ra Jesu, hangue nu'ʉ́
mi honga yoho ya testigo nú'ʉ 'nat'a da mą pa da
ñąpabi pa ya da 'yɛ'mbi da hyo, pe himbi nthɛ yá
noya nú'ʉ ya testigo.
56 Ndunthi ya ją'i mi jʉ'tsua ya nc'uamba ra Jesu,
pe 'rama'na'ño nú'ą mi mąñ'ʉ.
57 'Ra bi 'mai ja yá thandi ya ndą ne mi mąñ'ʉ
'nara nc'uamba bi 'ñena:
58 —Nuje stá øhe xa mąnga njaua: "Ma ga yø'ta
nuna ra ndąnijią bi hyoca ya ją'i, pe rá hñupa ya stá
'ba'ma ma'na nú'ą hingá nthoqui co yá 'yɛ ya ją'i."
59 Pe nixi nú'ʉ to'o mi mąnga njabʉ himbi nthɛ
yá noya.
60 Nu'bʉ́ ra dąnga ndą gá macją bi 'mai ne bi
'yambabi ra Jesu:
—¿Ha hinte guí thądi de nú'ą gá øde bi hmą de
gue'e? ¿Ha gue majuąni nú'ą bi hmą?
61 Pe ra Jesu ni 'nara noya hinte bi dądi. Hangue
ra dąnga ndą gá macją bi yopa 'yambi bi 'ñembi:
—¿Ha gue go gue'e grá Cristo rá T'ʉ'i Ajuą nú'ą xá
nsunda xpá mɛñ'a'i pa gui ndą?
62 Nu'bú ra Jesu bi dądi ne bi 'ñena:
—Hąhą go gueque. Ne ma gui hyanthʉ Nú'ą
To'o bi e bi Ną'i da hñudi ja rá 'ñɛi Ajuą nú'ą ja rá
ts'ɛdi. Nepʉ ma gui hyanthʉ da yopa menguiua ja
ya guui.
63 Hangue nu mi 'yøde njabʉ ra dąnga ndą gá
macją bi dʉnga yá he ngue'ą go gue'ą 'nara seña

gue pa gue'á ra Jesu xqui ñama'ñʉ de Ajua. Nepʉ bi 'ñena:
—¿Pa te ga 'bɛphʉbya ma'ra to'o da e da mambabi?
64 Nu'ahʉ́ ya gá 'øhʉ nú'a bi ma gue nuní ri 'ñet'a Ajua. Xibya, ¿te guí beñhʉ de nú'a xa mani?
Ne gatho nú'ʉ mi 'bʉhni bi 'ñena:
—Rí 'ñepi da tho.
65 Nepʉ 'ra de gue'ʉ bi mʉdi bi zots'i ra Jesu. Ne bi go'mbabi rá hmi ne xi mi na'mbi, ne bi 'yambabi'ʉ bi 'ñembi:
—Nú'i grá badi, ¡xicjebya to'o bi nap'a'i!
Nehe ya gʉnts'ahni mi faste mi na'mbabi.

Ra Pedro bi gønga ra Jesu
(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

66 Ha nura Pedro mi 'bʉ nja'ti ja ra patio. Nepʉ bi zøhø 'nara nxutsi mrá 'bɛgo ra danga nda gá macja, ne bi uat'a ja ra tsibi.
67 Nepʉ bi hyandi gue mi 'bahni ra Pedro mri mpa'ti, xi bi nʉ'ti xá hño, nepʉ bi 'ñembabi:
—A, go gue'e nehe nguí 'ñoui ra Jesu me Nasare, ¿ha ngue ha?
68 Pe ra Pedro bi ncøni ne bi 'ñena:
—Hina, nixi dí padi to'o'a, ne nixi dí padi nú'a guí ma.
Nepʉ bi bøni bá 'ba ja ra gosthi. Y nura ora'a bi mafi ra menja.
69 Ha nú'a ra nxutsi bi yopa nʉ'ta ma'na'qui ra Pedro, nepʉ bi yopa 'ñemba nú'ʉ ya ja'i mi 'bahni:
—Nuni ra 'ñøhø go guehni 'na de nú'ʉ mri 'ñoui ra Jesu.
70 Ra ora'a ra Pedro bi yopa ncøni ma'na'qui. Ne 'mɛfa nú'ʉ ya ja'i mi 'bahni bi 'ñembabi:

—Xi majuạni go gue'e 'na de nú'ʉ mri 'ñoui ra Jesu, ngue'ạ ne'i grá me Galilea ngue'ạ mfạtho ora guí ñạ.

71 Nepʉ ra Pedro bi mʉdi bi ntsante ne bi jura bi 'ñena:

—Hindí pạdi to'o nú'ạ ra 'ñøhø guí mạñhʉ.

72 Y 'bestho ra ora'ạ bi mafi ra menjạ rá ño'qui. Nu'bʉ́ ra Pedro 'bestho bi beni de nú'ạ xqui xipabi ra Jesu gue xqui 'ñembi: “Ante rá yo hmafi ra menjạ, ya xcá cøngagui hñu'qui.” Nu'bʉ́ ra Pedro xi bi du rá mʉi ne bi nzoni.

15

Ra Jesu bi 'mai ja rá thandi ra Pilato
(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

1 Nurá hyax'ạ xi 'nitho ya ndạ gá macjạ ne ya ndạxjua ndạ ne ya xahnate de ra ley, ne gatho ra hmunts'a ndạ gá xodyo bi munts'i 'nadbʉ pa bi go 'nara cohi'ʉ te da 'yøt'e co ra Jesu. Nepʉ bi dạt'i'ʉ bi zits'i bá ɛnt'ua ja rá 'yɛ ra ndạ Pilato.

2 Nu'bʉ́ ra ndạ Pilato bi 'yamba ra Jesu bi 'ñembi:

—¿Ha go gue'e grá Ndạ de ya xodyo?

Ha nura Jesu bi dạdi:

—Hạhạ, gue'ạ ngu nú'ạ xcá mạ.

3 Ha nuya ndạ gá macjạ xi mi ñạpabi'ạ.

4 Hangue ra Pilato bi yopa 'yambabi ne bi 'ñembi:

—¿Ha gue hinte guí thạdi de gatho nú'ạ xcá 'yøde xa mạñ'ʉ?

5 Pe ra Jesu hinte bi dạdi. Hangue ra Pilato xi bi 'yø.

Ra Jesu bi sɛcuabi gue da tho
(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

6 Tat'a jɛya ra Pilato mri nzại da hyɛgui 'nara
'yofadi pa nú'ʉ ya pa de ra ngo, y nzạntho mi hɛgui
nú'ạ go da 'yadi nú'ʉ ya jạ'i mi 'yo ja ra ngo.
7 Ha xqui njot'a fadi 'raya jạ'i ngue'ạ xqui
'ñøt'atuhni pa da 'yɛnga ya ndạ de ra hnini ne xqui
nhyote'ʉ. Y 'na de gue'ʉ mrá thuhu ra Barraba.
8 Nu'bʉ́ bi munts'a ya jạ'i habʉ mi hu ra Pilato pa
da 'yadi da thøgue 'nara 'yofadi ngu yá nzại.
9 Nu'bʉ́ ra Pilato bi 'yambabi'ʉ ne bi 'ñembi:
—¿Ha guí ne ga hɛc'a'ihʉ núni t'embi ra Ndạ de
ya xodyo?
10 Bi 'ñani njabʉ ra Pilato ngue'ạ mi pạdi gue co
yá cuɛ ya ndạ gá macjạ bi gʉ ra Jesu ne bi dapabi,
ngue'ạ nu'ạ́ xi ya mi dɛni ndunthi ya jạ'i.
11 Pe nuya ndạ gá macjạ bi 'yʉ'ta ya jạ'i pa bi
'yadi dra thɛgui ra Barraba.
12 Nu'bʉ́ nura Pilato bi yopa 'yamba ya jạ'i ne bi
'ñembabi:
—Nu'bʉ́, ¿te 'bɛ guí adihʉ ga ø'tua ra Jesu núni
guí emfʉ ra Ndạ de ya xodyo?
13 Nu'bʉ́ ya jạ'i 'ra gá mafitho bi 'ñena:
—¡Dá 'bont'i pa ja da duni!
14 Nu'bʉ́ ra Pilato bi yopa 'yambabi'ʉ ne bi
'ñembabi:
—¿Te ma ts'oqui xa 'yøt'ni?
Pe nuya jạ'i ma'na xi mri mantho ne mi eñ'ʉ:
—¡Dí ahe dra 'bont'i!
15 Nu'bʉ́ ra Pilato pa da pønga rá hmi co yá jạ'i,
bi hyɛgui ra Barraba, ne bi manda bri fɛt'a ra Jesu,
nepʉ bi 'yɛnt'ua ja yá 'yɛ yá soldado pa da zits'i ma
da pont'a ja ra ponza.
16 Hangue ya soldado bi zixa ra Jesu ja ra patio
de ra ts'ʉtbi, y ja bi munts'ni gatho ya soldado.

17 Nepʉ nu'ʉ́ bi hyete ra Jesu co 'nara thɛnga he
ngu nú'ʉ he ya ndạ, ne bi met'a ya 'bini pa bi hoca
'nara corona, ne bi hñu'tsua ja rá ñạxu.
18 Ha mi ø'tua ra nt'eni'ạ ne mi zɛngua mi em-
babi:
—¡'Bʉi pa nzạntho, nú'i ri t'equ'ei rá Ndạ'i ya
xodyo!
19 Ne mi na'mbabi rá ñạxu co 'nara ts'ʉt'o ne mi
tsots'i. Nepʉ mri ndandiñạhmu pa mri ndạne'ʉ,
'ñena xi majuạni mi numansu.
20 Nepʉ mi uadi bi 'yø'tua ra nt'eni bi møcuabi ra
thɛnga he, ne bi yo hyetuabi nú'ʉ xi myá he. Nepʉ
bi zits'i'ʉ pa da pont'i.

Ra Jesu bri pont'i
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

21 De mi bønga de ja ra hnini bi nthɛui'ʉ má 'ñu
'nara 'ñøhø xqui 'ñe ja ra mbonthi. Nura 'ñøhø'ạ
mrá thuhu ra Simu mrá me Cirene ne go mrá dada
ra Jandro ne ra Rufo. Ha nuya soldado bi japa nú'ạ
ra 'ñøhø da ndudebi rá ponza ra Jesu.
22 De guehni bi ts'ixa ra Jesu ja 'nara luga rá
thuhu Golgota nú'ạ rí bøni da 'ñena Ñạxmadu.
23 Nepʉ ya soldado bi umbahmạ ra vinu xqui
nthạnts'ui ra mirra, pe nu'ạ́ himbi ne bi zi.
24 Nepʉ nu'ʉ́ bi pont'a ja ra ponza. Nepʉ bi
nhyegue 'ra 'na nú'ʉ yá he, ne nu ma'na rá he bi
ma ra tạhạ to'o da dạhạ.
25 Ne ngu mi nzʉnga gʉto xudi nura ora bri
pont'i'ạ.
26 Nuyá nzại'ʉ, da thøta 'nara t'ofo ja ra ponza de
nú'ạ xa 'yøt'a nú'ạ ra jạ'i pa hanja bi t'ɛ'mbi bi tho.

Hangue ja rá ponza ra Jesu bi thøte gue go ra Ndạ de ya xodyo.

27 Nehe ja bri pont'ni mahyɛgui con gue'ạ yoho ya be, 'na ja rá 'ñɛi, nu ma'na ja rá ngạhạ.

28 Hangue bi njabʉ ngu nú'ạ xqui t'ofo ja ra Mạca T'ofo habʉ ena: “Nu'ạ́ bi thandi ngu 'nara dạga 'yøt'ats'oqui.”

29 Ha nuya jạ'i nú'ʉ mi thohni nu'ạraza mi xipa ra Jesu, ne mi bʉt'a yá ñạxu ne mi embi:

—¡Hạhạ! ne gue nu'i gá ena gue ma gui yø'ta ra ndạnijạ nepʉ rá hñupa gá ena gue xcá yopa 'ba'ma ma'na'qui,

30 mpøhø sɛhɛ ne cại de nú'ạ ra pont'i xạ.

31 Ne ya ndạ gá macjạ mi øt'a buhlatho de ra Jesu mi 'ñémbi'ʉ:

—Nuní mi ena gue mi pøhø ya jạ'i, pe nubyá hingui tsa go da mpøhø sɛhɛ.

32 'Bʉ xi majuạni go guehni ra Cristo nú'ạ go rá Ndạ ya me Israel, dá gạibya de ra pont'i xạ. Nu'bʉ ga hanthe da gại, nu'bʉ́ hạ, ga camfrihʉ nú'ạ mi mạni.

Ne nú'ʉ xqui mpont'uini mahyɛgui mi ñạma'ñʉ'ʉ nehe de gue'ạ.

Ra Jesu bi du
(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

33 Nepʉ ngu nde ma pa bi 'mɛxuui maxøgue ra ximhai, ne asta ngu nzʉnga hñu nde ja bi yopa hnequi ma'na'qui.

34 Y nura ora'ạ, ra Jesu bi ñạ xi nts'ɛdi ne bi 'ñena:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —nú'ạ rí bøni da 'ñena: Ma Dada'i, ma Dada'i, ¿hanja xcá hyɛgasɛhɛua?

35 Ne 'raya ja̱'i mi 'bahni bi 'yøde nú'a̱ mi ma̱, ne
bi 'ñena:
—'Yøhʉ, nuní ma'ta ndu ra ba̱di Elía.
36 Nepʉ 'nara 'ñøhø bi nest'ihi bi pobo 'nara
esponja co ra ju'tsa vinu ne bi tøta ja 'nara ts'ʉt'o,
ne bi umba ra Jesu pa da zʉt'i. Y nura 'ñøhø'a̱ bi
'ñembabi ya ja̱'i:
—Ga tø'mhʉ ga nuhʉ ua da zø ra Elía da ca̱'mi de
ja ra pont'i.
37 Nepʉ ra Jesu bi dø 'nara hmafi xi nts'ɛdi ne bi
du.
38 Y nura ora'a̱ bi xø nú'a̱ ra da̱nga dutu mi naxa
mbo ra nda̱nija̱ pa mi juti nú'a̱ habʉ ma'na xi xmá
nsunda, ne bi xøgue maṉ̃a̱ asta bi zønga nja'ti.
39 Ha nú'a̱ ra nda̱ gá soldado mi 'bahni guetbʉ
habʉ xqui 'bont'a ra Jesu bi hyanda xá hño hanja
bi du'a̱, ne bi 'ñena:
—Xi majua̱ni go mi guehni rá T'ʉ Ajua̱.
40 Ne mi 'bahni nehe 'raya 'bɛhña̱ mi handatho
de yabʉ, 'ra de gue'ʉ go mi gue'a̱ ra Maria Mag-
dalena, ne ra Salomé, ne ma'na ra Maria rá na̱na̱
ra Jose ne ra Cobo nú'a̱ mba̱tsi de nú'a̱ ma'na ra
Cobo.
41 Nú'ʉ ya 'bɛhña̱'ʉ xqui dɛna ra Jesu nú'bʉ mbi
'bʉ Galilea, ne go gue'ʉ mi pɛpi. Nehe mi 'bahni
ndunthi ma'ra ya 'bɛhña̱ nú'ʉ xqui 'ñoui ra Jesu pa
Jerusale.

Ra Jesu bi t'agui
(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

42 Nura pa'a̱ bri pont'a ra Jesu, go mi 'nara pa
dega nthoqui, ngue'a̱ rá hyax'a̱ go ra sabdo ra pa
dega tsaya.

43 Hangue 'bestho nura pa'ạ, ya mi ma da yʉ ra
hyadi, bi ma ra Jose nú'ạ mrá me Arimatea bá nu
ra ndạ Pilato, ne bi yʉt'i nsinque ra ntsu pa bi 'yapa
nsɛqui da zʉcua rá ndo'yo ra Jesu de ja ra ponza
pa da duts'i ma da 'yagui. Nú'ạ ra 'ñøhø'ạ mi ja
rá nsu ne xi mrá fạdi ngue'ạ go mrá ndạ nehe de
ra hmunts'a ndạ gá xodyo. Ne'ạ nehe mi tø'mtho
ha'mʉ da zøhø rá 'mɛhni Ajuạ pa da ndạ.
44 Pe ra Pilato mi hu rá mʉi gue hinxqui dutho,
hangue nu'ạ́ bi zohna ra ndạ gá soldado pa bi
'yambi ua ya xqui du.
45 Y nu mi xipi gue ya xqui du, nu'bʉ́ ra Pilato bi
umba nsɛqui ra Jose da duts'i.
46 Nu'bʉ́ ra Jose bi danga 'nara hoga t'axa dutu.
Nepʉ bi zʉcua rá ndo'yo ra Jesu de ja ra ponza, ne
bi mant'a ja nú'ạ ra dutu, ne bi duts'i ma bá agui
ja 'nara nt'agui nú'ạ xqui se'ti ja 'nara medo. Nepʉ
bi got'i co 'nara dạnga xingdo.
47 Y ra Maria Magdalena y ma'na ra Maria rá
nạnạ ra Jose bi hyandatho'ʉ habʉ bi t'acuabi rá
ndo'yo ra Jesu.

16

Ra Jesu bi yopa nte de ra du
(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

1 Y de mi nde nú'ạ nsabdo, ya xqui thogui nú'ạ ra
pa dega tsaya, ra Maria Magdalena ne ra Salomé
ne nú'ạ ma'na ra Maria rá nạnạ ra Jose bi danga
'raya hoga ñʉni pa xa go'tsuahmạ ja rá ndo'yo ra
Jesu.

2 Y nurá hyax'ạ ndomingo xi 'nitho nú'ạ ra mʉdi
pa de ra semana, bi ma'ʉ pa da c'ạ'tsa ra nt'agui,
ne bi zøñ'ʉ pøxhyadi.
3 Ne de má 'ñu mri 'ñámbabi 'na ngu ma'na mi
eñ'ʉ:
—¿Ha hindi 'bʉhni 'bʉ to'o da pʉnts'a ra do pa da
xogahʉ ra gosthi nt'agui?
4 Pe nu mi zøni'ʉ bi hyandi gue ya xqui t'ent'a
nú'ạ ra dạnga do xqui jot'a ra gosthi nt'agui.
5 Nepʉ nu'ʉ́ bi yʉt'a mbo ra nt'agui ne bi hyanda
'nará ɛnxɛ Ajuạ mi hnequi ngu 'nara bạsjạ'i mi
huhni ngue yá 'ñɛi'ʉ, ne mi he 'nara t'axa he xi xmá
ma. Nu'bʉ́ nu'ʉ́ xi bi ntsu.
6 Ha nura ɛnxɛ bi 'ñembabi'ʉ:
—Oguí tsuhʉ. Nuga dí pạdi gue guí hoñhʉ ra Jesu
me Nasare nú'ạ bri pont'i. Xi jaua habʉ bi 'bɛgui,
pe ya jo'oua ngue'ạ ya xa yopa nte ma'na'qui.
7 Rí maha bá xipabihʉ ra Pedro ne nú'ʉ ma'ra yá
nxadi gue nu'ạ́ ma da 'mɛt'o pa Galilea, ne ja ma dí
nthɛuini'ʉ ngu bi xipi.
8 Nepʉ nú'ʉ ya 'bɛhñạ bi bøni de guehni ja ra
nt'agui bi ma hnest'ihi, ne asta mri huạt'i co ra
ntsu. Ne hinto bi xipabi nú'ạ xqui hyandi ngue'ạ
xi mi 'ñouitho ra ntsu.

Ra Maria Magdalena bi hyanda ra Jesu xqui nangui de ra du
(Jn. 20:11-18)

9 Xudi'ạ ndomingo ya xqui yopa nte ra Jesu de ra
du, go rá mʉdi bi nthɛui ra Maria Magdalena nú'ạ
to'o xqui 'yɛmbabi yoto ya ts'ondạhi.
10 Nepʉ nura Maria bi ma bá c'ạ'tsa ya nxadi ne
bi zʉdi mi tu yá mʉi mi zoni, ne bi xipabi'ʉ gue ya
xqui hyanda ra Jesu.

11 Pe mi 'yøde ya nxadi bi ma̱nga ra Maria Mag-
dalena gue ra Jesu ya xqui yopa nte ne ya xqui
nthɛui, pe nu'ʉ́ himbi gamfri.

Ra Jesu bi ña̱ui yoho yá nxadi
(Lc. 24:13-35)

12 Nepʉ 'mɛfa ra Jesu xqui mpata rá 'bai bá
nthɛui yoho yá nxadi nú'ʉ mri ma pa ja ra mbon-
thi.
13 Nepʉ nú'ʉ yoho ya nxadi bi da̱ma mengui pa
bá xipa nú'ʉ ma'ra gue nu'ʉ́ xqui nthɛui ra Jesu. Pe
nixi njabʉ himbi gamfri'ʉ.

Ra Jesu bi umba yá 'bɛfi yá nxadi
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

14 Nepʉ 'mɛfa ra Jesu bi zøni habʉ mi 'bʉi nú'ʉ
'rɛt'ama'ra yá nxadi ora mri ñuni'ʉ. Ne bi zʉi'ʉ
ngue'a̱ hinxqui gamfribi nú'ʉ to'o xqui xipi gue
nu'á̱ ya xqui yopa nte ne xqui ña̱ui'ʉ.
15 Nepʉ bi 'ñembabi'ʉ:
—Rí maha ja gatho rá ngʉni ra ximhai bá xiphʉ
gatho ya ja̱'i nuna ra ma̱ca noya.
16 Nu'a̱ tó'o da gamfri ne da nxistehe da mpøhø,
pe nu'a̱ tó'o hinda gamfri hinda mpøhø, da 'mɛdi
pa nza̱ntho.
17 Y nu habʉ di 'bʉi ya gamfri, ma da 'yøt'e'ʉ
nuya ya nt'udi: De ma thuhu da 'yɛnga thi ya
ts'onda̱hi; ma da ña̱'ʉ ma'ra ya 'ra'yo hña̱qui;
18 ne nu'bʉ da mihi 'nara qu'eña̱, o da zi 'nara
'ñethi nú'a̱ hote, hinte da ja'ʉ; nu'ʉ́ da hñuxa yá 'yɛ
ja ya da'thi ne da ña̱ni.

Ra Jesu bi ma mahets'i
(Lc. 24:50-53)

19 Mi uadi bi ña̱ui yá nxadi ra Zidada Jesu, nu'á̱
bi ts'ixa pa mahets'i, ne bá hudi'a̱ ja rá 'ñɛi Ajua̱ rá
Dada.
20 Ha nuyá nxadi bi nxani bi ma habʉraza bi
ma̱nga ra ma̱ca noya. Ne ra Zidada Jesu nú'a̱ xqui
ma mahets'i go gue'a̱ mi fats'i'ʉ mi øt'a ya da̱nga
nt'udi pa njabʉ bi jamfri nú'a̱ ra ma̱ca noya mi
ma̱ñ'ʉ. Njabʉ gue'a̱.

Ra 'Ra'yo Testamento

New Testament in Otomi, Mezquital (MX:ote:Otomi, Mezquital)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Mezquital

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomi, Mezquital

ote

Mexico

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Mezquital

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
c6437f19-566b-5232-8b2a-5c88e5a5622b